

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Nisua ja tukea -
Itsenäistymisen tuen mallin kehittämisprosessin kuvaus
Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveys toimialalla

Ikonen, Antti

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Laurea-ammattikorkeakoulu

Nisua ja tukea -
Itsenäistymisen tuen mallin kehittämisprosessin kuvaus
Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveys toimialalla

Ikonen, Antti
Sosionomi YAMK;
Sosiaalialan käytäntöjen asiakasläh-
töinen kehittäminen
Opinnäytetyö
Huhtikuu/ 2018

Ikonen, Antti

**Nisua ja tukea - Itsenäistymisen tuen mallin kehittämisen prosessin kuvaus
Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveys toimialalla**

Vuosi

2018

Sivumäärä

56

Opinnäytetyö on kuvaus Helsingin kaupungin sisäisestä kehittämistyöstä vuosina 2016-2017, jonka tavoitteena oli luoda sosiaali - ja terveystoimialalle 16-20 -vuotiaille suunnattu itsenäistymisen tuen työmuoto. Kehittämistehtävänä oli seurata, kuvata ja analysoida pilotointiprosessia koko sen keston ajan. Kehittämisen seurannan tuloksena kehiteltiin jatkotoimenpiteitä sekä luotiin brändiä itsenäistymisen tuelle.

Kehittämistyöni on luonteeltaan tutkimuksellista kehittämistoimintaa, jossa tutkimusstrategiana on toimintatutkimus. Näiden kahden orientaation yhdistäminen on luontevaa ja ne tukevat toisiaan uutta mallia kehitettäessä. Tutkimuksen aineistona käytettiin monipuolista kehittämistiimin tuottamaa dokumenttikirjoa sekä tutkijan tekemää osallistuvaa havainnointia. Osallistuvan havainnoinin tärkeimmät huomiot kirjattiin ylös tutkimuspäiväkirjaan. Näillä aineistonkeruumenetelmillä päästiin monipuoliseen ja tarpeeksi syvään aineistomäärään, mikä helpotti aineiston teorialähtöistä analyysiä sekä johtopäätösten tekoa.

Keskeisiksi tuloksiksi nousivat pilotoinnin perusteella luotu työmalli, teoriaan pohjaava toiminnan jalkauttamissuunnitelma sekä aineistoon ja reflektioon pohjaava lista nostoista, jotka palvelevat työmuodon kehittämistä ja jalkauttamista parhaiten jatkossa. Oleellisina onnistumisen mittareina pidettiin myös asiakaslähtöisyyttä sekä osallisuutta, joiden arvioimiseen on keskitytty prosessin kuvauksessa ja johtopäätöksissä normaalia enemmän. Kehittämisen prosessi itsenäistymisen tuelle on vasta aluillaan, joten vaikuttavuustutkimukselle on jatkossa paikkansa työyhteisön oman reflektion rinnalla.

Ikonen, Antti

**Nisua ja tukea - Itsenäistymisen tuen mallin kehittämisen prosessin kuvaus
Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveys toimialalla**

Year	2018	Pages	56
------	------	-------	----

This thesis explores the development work of the City of Helsinki in the years 2016-2017. The aim of the development work was to pilot a support framework for the social and health care sectors, to aid 16-20-year-old youth in the process of becoming independent. The task involved monitoring, describing and analyzing the pilot process throughout its duration. As a result of the development monitoring, further steps were developed, and a brand was designed for the support framework.

My investigation is by nature a research development activity, in which the research strategy involves action research. Combining these two orientations is logical, because they support each other in developing a new model. The study material involved multifaceted documents produced by the development team and participatory observation by the researcher. The most important observations within the participant observations were recorded in the research log. Such data collection methods enabled the collection of versatile and rich data to facilitate the subsequent theoretical analysis and conclusions.

The central result was a work model based on piloting, a theory-based action plan, as well as a list of reflections stemming from the research. Such conclusions ought to provide useful contributions to the development and implementation of the City of Helsinki's development work in the future. As a key measure of success, customer orientation and inclusion were also considered, with focus on the assessment and the conclusions of the process. The development process for the support of youth's autonomy is only at nascent stage, so effectiveness research is vital to be continued alongside with the work community's own reflections.

Keywords: autonomy, social exclusion, action research, developing

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Toimintaympäristö.....	7
	2.1 Helsingin kaupungin sosiaali - ja terveystieteiden keskus.....	7
	2.2 Rajapintojen esittelyä.....	8
3	Teoreettinen tausta.....	10
	3.1 Hyvä kehä.....	10
	3.2 Itsenäistyminen psykososiaalisena elämänvaiheena.....	12
	3.3 Syrjäytyminen ja sen ehkäisy.....	14
	3.4 Preventiivinen ja promotiivinen työote.....	17
4	Kehittämistoiminnan tavoite ja metodologiset valinnat.....	18
	4.1 Kehittämistehtävä.....	18
	4.2 Tutkimusmenetelmät.....	19
	4.2.1 Tutkimuksellinen kehittämistoiminta.....	19
	4.2.2 Toimintatutkimus.....	20
5	Aineiston keruu ja analyysi.....	21
	5.1 Aineisto.....	21
	5.2 Osallistuva havainnointi.....	22
	5.3 Aineiston analyysi.....	23
6	Kehittämisprosessi pilotointivaiheessa.....	24
	6.1 Kehittämistyön toteuttaminen.....	25
	6.2 Kehittämistyö käytännössä.....	26
	6.2.1 Tavoitteen määrittely.....	26
	6.2.2 Suunnitteluvaihe.....	29
	6.2.3 Pilotointi.....	37
	6.2.4 Väliarviointi.....	38
7	Yhteenvetoa ja jatko-ideoita.....	43
	7.1 Itsenäistymisen tuen-malli pilotointivaiheen jälkeen.....	43
	7.2 Työmuodon kehittäminen jatkossa.....	44
	7.3 Ehdotus ”Itsenäistymisen tuen” -brändiksi.....	46
	7.4 Osallisuuden ja asiakaslähtöisyyden arviointia.....	47
	7.5 Tutkimusetiikka ja tutkimuksen luotettavuus.....	49
	7.5.1 Tutkimuksen eettisyys.....	49
	7.5.2 Tutkimuksen luotettavuus.....	50
8	Pohdinta.....	51
	Lähteet.....	53
	Kuviot.....	56

1 Johdanto

Huoli nuorten itsenäistymiseen liittyvien taitojen puutteesta ponnahtaa aika ajoin julkiseen keskusteluun. Oli sitten kyse pikavipeistä velkaantumisesta, asumiseen ja kodinhoitoon liittyvien taitojen puutteesta tai nuorten miesten koulupudokkuudesta, niin kovin usein syyllistä haetaan nuoresta. Olosuhteet itsenäistymisen haasteille ovat kuitenkin tänä päivänä otolliset. Ajassa olevia ilmiöitä ovat esimerkiksi pirstoutuvat perheet, vanhempien kiireinen ja työ-orientoitunut arki. Myös heikot vanhemmuuden voimavarat sekä nuorten heikko tahtotila vastaanottaa vanhempien neuvoja jättävät monet nuoret tukalaan tilanteeseen, kun kotoa poismuuton aika koittaa. Viranomaiset ovatkin viime vuosina vastanneet enenevässä määrin itsenäistymiseen liittyvien haasteiden ennaltaehkäisyyn ja korjaamiseen. Helsingin alueella tämänkaltaisia hankkeita on viimeisten vuosien aikana ollut ainakin moniammatillisella Nuorten palvelupiste Ohjaamolla (ohjaamo.fi) sekä Diakonissalaitoksen Vamoksella (Socca 2012).

Tässä opinnäytetyössä kuvataan Helsingin kaupungin Sosiaali- ja terveystoimialalla tehtyä nuorille ja nuorille aikuisille suunnatun itsenäistymisen tuen mallin pilotointia. Toisena päämääränä on tehdä tutkimuksen aineistosta nousseiden havaintojen avulla kehitysehdotuksia jatkoa ajatellen. Pilotointi ja sen suunnittelu ajoittui loppuvuoteen 2016 ja alkuvuoteen 2017. Mallin luominen tapahtui erilaisten työryhmien tapaamisten janana noin yhdeksän kuukauden aikana, jossa kehittämistä vietiin eteenpäin kerta kerralta huipentuen pilotointiin itäisessä Helsingissä. Mallin kehittäminen oli johdonmukaista ja tapaamisten kokoonpanot olivat kullekin kerralle tarkkaan mietittyjä. Pilotoinnin jälkeen tarkoituksena on jalkauttaa työmuoto muille Helsingin alueille ja jatkaa kehittämistä sekä juurruttaa toimintaa pilotoinnista saatujen oppien myötä. Perusteena kehittää uutta mallia juuri sosiaali- ja terveystoimialalle (ent. Sosiaali- ja terveysvirasto) oli helsinkiläisten nuorten oma aloite nuorten itsenäistymistä tukevan toiminnan kehittämiseksi (ruuti.net).

Tarpeen lisäksi uuden kehittämiselle on muutenkin otolliset lähtökohdat, sillä Helsingin kaupungin Sosiaali- ja terveystoimiala sai vuoden 2017 helmikuusta alkaen 23 uutta vakanssia (Dueton terveiset 12.12.2016) nuorten aikuisten kanssa tehtävään asiakastyöhön kun toimeentulotuen maksaminen siirrettiin kuntien vastuulta Kansaneläkelaitoksen koordinoitavaksi (Sosiaali- ja terveysministeriö). Nuorille aikuisille suunnattu sosiaalityö hakee muutenkin muotoaan, uusien resurssien myötä asiakaskohtaamiseen jää enemmän aikaa, mikä mahdollistaa uudenlaisien työotteiden käyttöönottamisen. Toiveissa onkin koko sosiaalityön imagon muutos kumileimasimesta kohti lästäolevaa ja asiakkaiden pariin jalkautuvaa ohjaajaa (Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimialan uutiskirje).

Mallin kehittäminen noudatti pitkälti tutkivan kehittämisen lainalaisuuksia. Kehittämistä seurattiin toimintatutkimuksen metodein ja aineistona käytettiin tutkimuspäiväkirjaan kirjattuja

havaintoja ja niiden tukena olleita kehittämisessä käytettyjä dokumentteja. Aineisto analysoitiin teoriasidonnaisen analyysin avulla. Analyysin tuloksena kehitin toimenpide-ehdotukset itsenäistymisen tuen jatkokehittämisen suhteen, jotka nousivat tutkivan kehittämisen syklisen mallin pohjalta. Toisena tuloksena esille nousi tarkentava ehdotus työmuodon ”brändistä”, jonka avulla työn tilaaja (Helsingin kaupungin sosiaali - ja terveys toimiala) kykenee viemään itsenäistymisen tuen kehittelyä jatkossa eteenpäin.

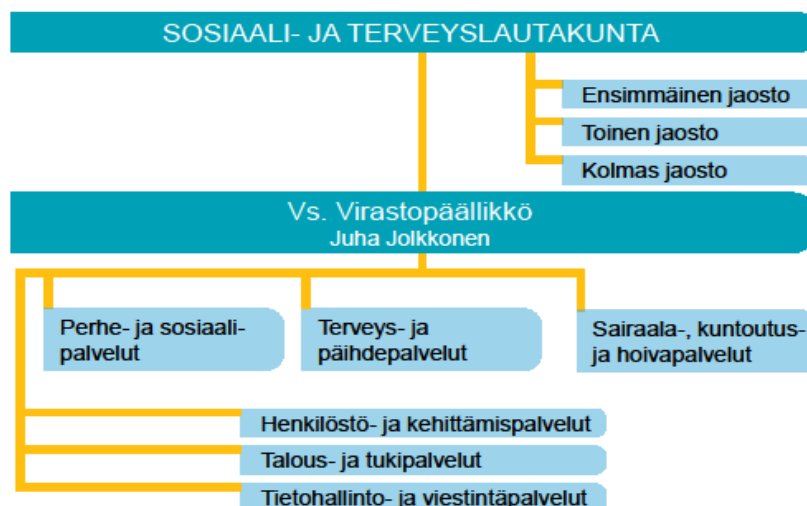
2 Toimintaympäristö

2.1 Helsingin kaupungin sosiaali - ja terveysvirasto

Helsingin kaupungin sosiaali - ja terveysvirasto aloitti toimintansa vuoden 2013 alussa sosiaaliviraston ja terveyskeskuksen yhdistyessä. Fuusiosta muodostui kaupungin suurin virasto, joka työllistää noin 15000 ihmistä ja talousarvio on 2,1 miljardia euroa. Virasto toimii noin 400 kohteessa ympäri Helsinkiä ja lähikuntia ja sen perustehtävänä nähdään hyvinvoinnin, terveyden ja sosiaalisen turvallisuuden tuottaminen kuntalaisille (Sosiaali -ja terveystoimiala).

Sosiaali- ja terveysviraston organisaatio 2016

Päivitetty 25.1.2016

Kuvio 1: Helsingin kaupungin Sosiaali- ja Terveysviraston organisaatio 2016

Kehittämistyö sijoittuu viraston organisaatiossa perhe- ja sosiaalipalveluiden alaisuuteen, joka huolehtii muun muassa lapsiperheille tarkoitetuista sosiaali- ja terveyspalveluista, koulu- ja

opiskeluterveydenhuollosta sekä työelämän ulkopuolella olevien nuorten terveysneuvonnasta. Osaston tehtävänä on myös tarjota vammais- ja aikuissosiaalityön palveluita, huolehtia talous- ja velkaneuvonnasta sekä tukea työttömiä erilaisin tavoin. Lisäksi osaston vastuulla on myös maahanmuuttajien palvelukokonaisuus (Perhe - ja sosiaalipalvelut 2016).

Nuorten sosiaalityön kohderyhmää ovat 16 - 29 -vuotiaat helsinkiläiset. Helsingin nuorten sosiaalityö on jakaantunut neljään maantieteelliseen alueeseen (itä, länsi, etelä, pohjoinen) ja asiakkaita palvellaan viidessä eri toimipaikassa ympäri kaupunkia. Nuorten sosiaalityön tarkoituksena on auttaa nuoria helsinkiläisiä laajalti elämän eri osa-alueilla (SHL §16), kuten yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen neuvontaa, ohjausta ja tukea palvelujen käytössä sekä yhteistyötä eri tukimuotojen yhteensovittamisessa. Nuorten palveluiden päämäärä on myös lisätä yhteistyötä eri toimijoiden kanssa ja sitä kautta lisätä palveluohjausta, kuten asumisneuvontaan, koulutuksen tai työelämän palveluihin, talous - tai velkaneuvontaa, terveysasemille tai päihdepalveluihin. Myös toimialat ylittävä yhteistyö on nuorten sosiaalityön strateginen painopiste (Helsingin kaupungin Sosiaali - ja terveystoimialan uutiskirje 4/17).

2.2 Rajapintojen esittelyä

Tämän alaluvun tarkoituksena on kuvata kehitteillä olevan työmuodon keskeisimpiä menetelmällisiä ja kohderyhmään sopivia rajapintoja, joita on pyritty hyödyntämään pilotointia suunniteltaessa.

Luotsi-toiminta

Luotsimaisella työotteella on Helsingissä jo yli 15 vuoden perinteet. Työmuodon kokeilut alkoivat Itä-Helsingissä vuonna 2000 projektimuotoisesti, jolloin Nuorisosiainkeskus ja silloiset Sosiaalivirasto ja Terveyskeskus aloittivat monihallinnollisen työmuodon pilotoinnin. Toiminnan keskiössä on nuoren oma vapaaehtoisuus ja halukkuus muutokseen. Nuorelle tehdään tukisuunnitelma, jossa asetetaan tavoitteita kodin, koulun ja vapaa-ajan osa-alueille. Toimintaa lähdetään suunnittelemaan näiden tavoitteiden kautta. Luotsitoiminnalle tyypillisiä työtapoja ovat 1) yksilöllinen tuki joko kahden kesken ohjaajan kanssa tai pienryhmässä, 2) moniammatillinen verkostotyö sekä 3) nuoren huoltajien tukeminen vanhemmuudessa. Kaiken toiminnan lähtökohtana ovat ongelmien ennaltaehkäisy, nuoren yksilölliset tarpeet ja toiminnallisuus. Alunperin moniammatillisiin tiimeihin kuului nuorisohjaajia, sosiaaliohjaajia sekä terveydenhoitajia, sittemmin vuonna 2015 terveydenhoitajien vakanssit siirrettiin mitoitussyistä neuvoloihin sosiaali - ja terveysvirastossa (Ohisalo, M. 2012. 29; luotsi.munstadi.fi).

Lastensuojelun jälkihuolto

Lastensuojelun jälkihuollolla tarkoitetaan tukea on tarkoitettu sijaishuollon päättymisen jälkeen, avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen jälkeen tai jos nuori tai hänen

perheensä sitä aktiivisen lastensuojeluasiakkuuden jälkeen tarvitsee. Jälkihuollon palveluja ovat esimerkiksi psykososiaalisen tuen antaminen, nuoren tulevaisuuden pohdinta, tulevaisuuden suunnittelu voimavarakeskeisesti, asunnon löytämisen tukeminen, tuki opintojen aloittamiseen tai työllistymiseen, tuki harrastuksiin, vertaistukiryhmät ja taloudellinen tuki asumiseen, koulutukseen ja muihin itsenäistymisen menoihin. Jälkihuolto nähdään tavoitteellisena tukitoimena, joka ilmenee suunnitelmallisuutena sekä nuoren oman äänen ja toiveiden kuulemisena. Jälkihuollon tarkoituksena on helpottaa nuoren kotiutumista sijaishuollosta tai helpottaa nuoren itsenäistymistä. Jälkihuoltovelvoitteeseen kuuluu myös nuoren vanhempien tai huoltajien tukeminen kasvatuksessa erityisesti sijaishuollon jälkeisessä kotiuttamistilanteessa. Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy nuoren täyttäessä 21 vuotta, mutta tarvittaessa sosiaalityöntekijän tehtävä on järjestää nuorelle apua toisaalta (thl.fi).

Nuorten tieto- ja neuvontatyö

Nuorten tieto- ja neuvontatyöllä tarkoitetaan ennaltaehkäisevää nuorisotyötä, jonka tavoitteena on tarjota peruspalveluna ammattitaitoista tietoa, ohjausta sekä neuvontaa erilaisiin nuoruuteen liittyviin kysymyksiin ja elämäntilanteisiin. Tavoitteena on tukea nuoren kasvua, itsenäistymistä ja hyvinvointia. Palveluja tuottavat pääasiassa kunnat, mutta myös seurakunnat ja järjestöt. Tarvelähtöisten palveluiden kohderyhmään kuuluvat myös nuorten vanhemmat sekä nuorten parissa toimivat ammattilaiset (koordinaatti.fi.) Helsingissä tieto- ja neuvontatyötä järjestää monihallinnoillinen Nuorten palvelupiste Ohjaamo Helsinki (Ohjaamo Helsinki).

Etsivä nuorisotyö

Etsivän nuorisotyön tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa häntä sellaisten palveluiden tai muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuaan, itsenäistymistään, osallisuuttaan yhteiskuntaan, elämänhallintaansa sekä tukea pääsyä koulutukseen sekä työmarkkinoille. Etsivä nuorisotyö perustuu asiakkaan vapaaehtoisuuteen ja hänen kanssa tehtävään yhteistyöhön. Etsivä nuorisotyö perustuu lähtökohtaisesti nuoren itsensä antamiin tietoihin ja arvioon tuen tarpeesta, mutta tuki voidaan aloittaa myös viranomaisen luovuttamien tietojen perusteella. Etsivää työtä voi järjestää kunta tai useat kunnat yhdessä. Järjestämisen voi myös ulkoistaa nuorten palveluja tuottavalle yhteisölle (Nuorisolaki §10-12).

Helsingissä etsivä nuorisotyö tarjoaa tukea ja ohjausta 15-29 -vuotiaille nuorille. Etsivä työ auttaa nuorta saamaan tarvitsemansa palvelut sekä etsii vastauksia asiakkaan mieltä askarruttaviin kysymyksiin. Tärkeimpänä kohderyhmänä nähdään koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret. Nuori voi hakeutua palvelun piiriin itse tai vanhemman tai ammattilaisen ohjaamana. Etsivää nuorisotyötä Helsingissä järjestää Helsingin kaupunki, Helsingin NMKY,

Suomen Diakoniaopisto, Diakonissalaitoksen VAMOS-toiminta sekä Ungdomverkstaten Sveps, joka palvelee ruotsinkielisiä asiakkaita (hel.fi.)

Työpajatoiminta

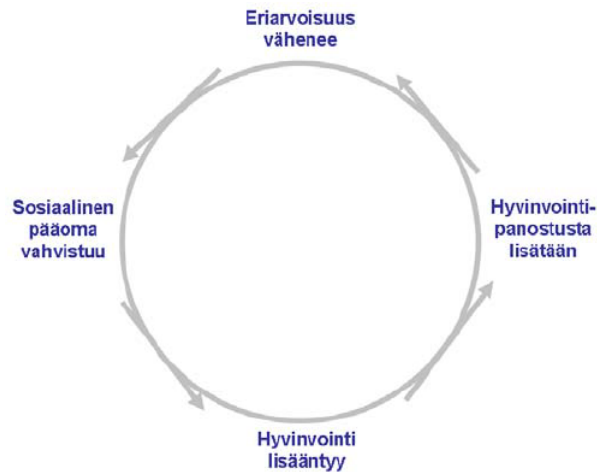
Nuorten työpajatoiminnan tehtävänä on valmennuksen avulla parantaa nuoren valmiuksia päästä koulutukseen, suorittaa koulutus loppuun ja päästä avoimille työmarkkinoille tai muuhun tarvitsemaansa palveluun. Toiminnan tarkoituksena on parantaa nuoren elämänhallintataitoja sekä edistää hänen kasvuaan, itsenäistymistään ja osallisuutta yhteiskuntaan. Valmennus perustuu henkilökohtaiseen valmennussuunnitelman, jonka ohjaamana nuori työskentelee omien kykyjensä ja edellytyksiensä mukaan. Nuori voi hakeutua työpajalle oma-aloitteisesti tai viranomaisen ohjaamana (Nuorisolaki §13-15).

Helsingissä kaupunki ylläpitää neljää erilaista nuorten työpajaa, joissa jokaisessa on 34 työko-keilupaikkaa. Työpajat on suunnattu 15-19 -vuotialle ensisijaisesti, mutta alle 25-vuotiaat on mahdollista ottaa työkokeiluun vapaiden paikkojen niin salliessa. Työpajajakson keskimääräinen kesto on viisi kuukautta (hel.fi).

3 Teoreettinen tausta

3.1 Hyvä kehä

Kehitettäessä uusia työmuotoja, niiden perusteluna voidaan käyttää Hyvä kehä -mallia. Hyvällä kehällä tarkoitetaan sitä, että toimenpiteet, joilla on positiivisia vaikutuksia, vaikuttavat itseään vahvistavasti. Teorian mukaan hyvinvointipanostus vähentää eriarvoisuutta, se vahvistaa sosiaalista pääomaa, joka puolestaan lisää väestön hyvinvointia ja lisääntynyt hyvinvointi tuottaa tukea hyvinvointivaltiolle. Tämän jälkeen kehä täyttyy ja ruokkii itseään (Hagfors & Kalanoja 2010, 109-111; em. 2010, 7).

Kuvio 2: Hyvä kehä

Kehällä voidaan havaita suoria sekä välillisiä vaikutuksia. Hyvinvointipanostus vaikuttaa suoraan eriarvoisuuteen, mutta se vaikuttaa myös välillisesti sosiaaliseen pääomaan eriarvoisuuden vähenemisen kautta. Samalla tavalla eriarvoisuuden väheneminen vaikuttaa suoraan sosiaaliseen pääomaan, mutta se vaikuttaa myös välillisesti hyvinvointiin sosiaalisen pääoman kautta. Hyvinvointipanostus vaikuttaa kehän muuttujien kautta välillisesti myös itseensä. Mikäli suorista ja välillisistä muodostuva kokonaisvaikutus on positiivinen, muodostaa hyvä kehä nousevan spiraalin (Harfors & Kalanoja 2010, 10-11).

Sosiaalipolitiikka ja julkiset hyvinvointipalvelut lisäävät taloudellista yhdenvertaisuutta ja tasapäistävät kansalaisten mahdollisuuksia toteuttaa tavoitteitaan. Kun voimavarat ja mahdollisuudet ovat jakautuneet tasaisemmin, niin kansalaiset tuntevat kuuluvansa yhteisöön ja heillä on samanlaisia tavoitteita. Tämä tuo luottamusta, joka taas on sosiaalisen pääoman keskeisin osatekijä. Eriarvoisuuden aleneminen ja sosiaalisen pääoman vahvistuminen vaikuttavat myönteisesti kansalaisten terveydentilaan ja siten lisäävät heidän toimintakykyään tätä kautta vähentäen painetta julkisissa terveydenhuollossa. Sosiaalisen pääoman kasvun voidaan nähdä edistävän myös myönteisyyttä koulutusta kohtaan, mikä taas ruokkii tuottavuutta ja tuottaa voimavaroja sosiaalipoliittisten tavoitteiden toteuttamiseksi (Hagfors & Kalaoja 2010, 10-12). Hyvän kehän malli näyttää toimivan testaaajien mukaan tietyssä ajassa ja paikassa (em. 2010, 30-31), eli hyvinvointipanostusta kannattaa jatkaa.

Tällä mainitulla logiikalla kykenee perustelemaan uusien työmuotojen kehittelyä välillä anteliaikin resursseilla. Nuoriin panostamisen tulee nähdä koko yhteiskunnan etuna. Terveistä lapsista ja nuorista kasvaa suuremmalla todennäköisyydellä terveitä ja toimintakykyisiä aikuisia, jotka taas osaltaan kykenevät työ -ja verotuspanoksellaan mahdollistamaan yhteiskunnan pyörittämisen.

3.2 Itsenäistyminen psykososiaalisena elämänvaiheena

Sosiaali- ja terveystoimialan kehittämistyön tavoitteena on kehittää malli, joka tukee nuorten itsenäistymistä kokonaisvaltaisesti. Itsenäistyminen voidaan nähdä psykososiaalisena elämänvaiheena. Aikuisuuteen siirtyminen ja itsenäistyminen voidaan määritellä kolmen pääkriteerin avulla: vastuun ottaminen itsestä, itsenäinen päätöksen teko ja taloudellinen itsenäisyys. Teollistuneissa maissa tapahtuneet taloudelliset ja sosiaaliset muutokset ovat myöhentäneet itsenäistymistä ja lisänneet nuorten aikuisten riippuvuutta aikuisista. Itsenäistymisen voidaan nähdä kestävän nykyaikana teini-iän ensimmäisistä vuosista siihen saakka, kunnes ihmiset siirtyvät opiskeluiden jälkeiseen työelämään. Riippuvuus huoltajista vähenee kehityksen edetessä, mutta toisaalta itsenäistymisvaiheeseen kuuluvat taantumukset. Tyypillistä tälle aikajaksolle on identiteetin etsintä; nuoret tutkivat heille elämässä avautuvia mahdollisuuksia ja asteittain päätyvät pysyvimpiin ratkaisuihin ihmissuhteita, työtä ja maailmankatsomusta koskien. Itsenäistyminen on jokaiselle nuorelle yksilöllinen prosessi. Prosessin kulkuun vaikuttaa monet tekijät, kuten perhetausta, perheen rakenne, nuoren sukupuoli, nuorten suhteet vanhempiin, murrosiän ajankohta, aivojen kehitys, toverisuhteet, harrastukset sekä eettiset ja uskonnolliset arvot. Itsenäistymisen ymmärtäminen liittyy vahvasti nuoren käsitykseen siitä, mistä nuori irtautuu ja keistä hän itsenäistyy. Aiemmalla kehityksellä on suuri vaikutus itsenäistymisen kulkuun (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila, 2014 178-179; Sinkkonen 2010, 54, 63-64).

ITSENÄISTYVÄN NUOREN ROOLIKARTTA

Viisi keskeistä osa-aluetta

Kuvio 3: Itsenäistyvän nuoren roolikartta

Itsenäistyvän nuoren roolikartan (Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä 2008) mukaan itsenäistyvällä nuorella on viisi keskeistä kehittymisen ja kasvun osa-aluetta:

- 1) Elämästäoppija, jonka keskeisinä tehtävinä ovat muodostaa arvomaailma, pohtia periaatteita, miettiä kuinka tunnistaa oikea ja väärä, kyky tehdä itsenäisiä päätöksiä ja valmius pohtia tulevaisuutta pitkäjänteisesti.
- 2) Itsensä arvostaja, jossa painottuu monet itsetuntemukseen sekä seksuaalisuuteen liittyvät seikat, kuten tunteiden tunnistaminen, kyky vastaanottaa ja antaa hellyyttä, oman itsensä hyväksyminen niin seksuaalisesti kuin ulkonäöllisesti sekä valmius arvostaa itseään ja juuriaan.
- 3) Arkipäivän pyörittäjä, jossa korostuu arjen - ja elämäntaitojen osaaminen. Niitä ovat muun muassa: ruuanlaitto, raha-asiat, kodinhoito, sitkeys arjen hankalissa paikoissa sekä kyky motivoida itseään.
- 4) Rajojen asettajan osa-alueella korostuu itsekunnioitus, virheistä/kokemuksesta oppiminen, kyky suojella itseään ja noudattaa yhteiskunnan tai yhteisön langettamia sääntöjä.

- 5) Suhteiden hoitaja, jonka alle kuuluu esimerkiksi kyvyt ylläpitää sosiaalisia taitoja ja ihmissuhteita, valmius sietää ja selvittää ristiriitoja, taito neuvotella ja markkinoida sekä tahto kunnioittaa itseään ja läheisiään.

Roolikartan mukaan itsenäistyminen on kokonaisvaltainen ilmiö, eikä sen tukeminen ole pelkästään arjentaiteiden opettamista vaan paljon muutakin. Nähdäkseni suurinta osaa näistä osa-alueista tulisi harjoitella joko ensisijaisesti kotona tai kodin ulkopuolella vastaavasti ryhmässä, sillä silloin esille tulisi paljon uusia ulottuvuuksia kuten vertaistuki, sosiaalisten taitojen harjoittelu ja yhdessä tekeminen.

Suomalaiset nuoret muuttavat pois kotoa kahdenkymmenen ikävuoden jälkeen kiihtyvällä tahdilla. Itsenäisesti asuvia nuoria on 15-19 -vuotiaissa noin 10 prosenttia, kun taas 20-24 -vuotiaista pojista asuu itsenäisesti noin puolet ja tytöistä 70 prosenttia. Itsenäistyminen ja omilleen muuttaminen näyttää tapahtuvan pitkään aikaväliin suhteutettuna koko ajan aikasemmin (Nurmi ym. 2014, 176). Omilleen muuttaminen ei kuitenkaan aina tarkoita taloudellista itsenäisyyttä, vaan vanhemmat tukevat nuoriaan Suomessa ja etenkin Helsingissä varsin paljon; noin 85 prosenttia poismuuttaneista 15-19 -vuotiaista nuorista sanoo saaneensa taloudellista tukea vanhemmiltaan (Nuorisobarometri 2015 2016, 228). Tätä selittää etenkin Helsingin muuta maata kalliimpi asumisen hinta.

3.3 Syrjäytyminen ja sen ehkäisy

Syrjäytymiskäsitettä on käytetty yhteiskunnallisessa keskustelussa 1980-luvulta alkaen, mutta laajemmin sitä alettiin tutkia ja käymään keskustelua 2000-luvun alussa. Syrjäytymiselle tai sen ehkäisylle ei ole selkeää määritelmää (Suurpää, 2009, 4), mutta yleisesti syrjäytyminen voidaan nähdä yksilön ja yhteiskunnan välisten siteiden heikkoutena. Kasaantunut huono-osaisuus, kuten esimerkiksi pitkäaikainen tai toistuva työttömyys, toimeentulon tai elämänhallinnan ongelmat sekä syrjäytyminen yhteiskunnallisesta osallisuudesta, ovat syrjäytymisen tyypillisiä ilmenemismuotoja. Syrjäytyminen voi olla yksilöllistä, mutta usein se nähdään myös tietyn väestöryhmän tai asuinalueen ongelmana. Sinällään mikään yksittäinen ongelma ei välttämättä aiheuta syrjäytymistä, vaan usein puhutaan ongelmien kasautumisesta sekä itseään ruokkivasta negatiivisesta noidankehästä. Syrjäytyminen eroaa köyhyyden ja huono-osaisuuden käsitteistä siten, että syrjäytymisellä kuvataan enemmän prosessia kuin elinoloja. Syrjäytymisen taustalla on usein yksilöllisten syiden lisäksi yhteiskunnallisia taustatekijöitä (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2007, 15-19). Syrjäytyminen voidaan jakaa maamme hyvinvointijärjestelmän mukaisesti eri ulottuvuuksiin: koulutukselliseen, työmarkkinalliseen, sosiaaliseen, vallankäytölliseen ja normatiiviseen. Tällä jaottelulla pyritään ottamaan ”syrjäytyminen haltuun” sektoreittain. Siinä on kuitenkin

vaarana se, että kokonaisvastuuta nuoren tai nuoren aikuisen tilanteesta ei ole kellään (Suurpää 2009, 5.) Syrjäytymisen ehkäisy on ollut Helsingin kaupungin sosiaali - ja terveystieteiden yhteiskunnallinen vaikuttavuustavoite jo vuosia ja sitä pidetään edelleen tärkeänä (Ohisalo 2012, 34).

Syrjäytyminen voidaan nähdä viisiportaisena kehityskaarena, joka pahenee sekä laajenee askeleittain.

1. Hankaluudet koulussa, kotona tai sosiaalisessa ympäristössä.
2. Koulun keskeyttäminen tai alisuoriutuminen.
3. Huono työmarkkina-asema.
4. Täydellinen syrjäytyminen, jolloin osa seuraavista muuttujista on osa yksilön elämää: työn vieroksunta, kriminalisoituminen, toimeentulotuen varassa eläminen, päihdeongelmat, eristäytyminen/yksinäisyys, muu vastaava marginalisoituminen.
5. Laitostuminen tai eristäminen yhteiskunnasta.

Syrjäytymisen ehkäisy toimii kolmella ensimmäisellä portaalla, kahdessa jälkimmäisessä työ on jo vahvasti korjaavaa. Mitä pidemmälle syrjäytyminen etenee sitä työläämpää on sen korjaaminen. Puhuttaessa syrjäytymisen ehkäisystä on syytä määritellä, mitä sillä tarkoitetaan. Syrjäytymisen ehkäisyllä ja syrjäytymisen ennaltaehkäisyllä on pieni vivahdeero. Syrjäytymisen ennaltaehkäisy kohdistuu huomattavasti isompaan joukkoon, sitä tehdään esimerkiksi neuvoloissa, koulu - ja opiskeluterveydenhuollossa ja varusmiestarkastuksissa, kun taas syrjäytymisen ehkäisy nähdään usein jo yksilöllisempänä puuttumisena (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2007, 19-20).

Raunio (2000, 222-226) puhuu syrjäytymisen sijaan marginalisoitumisesta. Hän näkee syrjäytymistermin leimaavan marginaalissa elävää yksilöä liialti. Marginalisoituminen ei ole hänen mukaansa pelkkää köyhyyttä, vaan ennemminkin puutteita, jotka mahdollistavat täysipainoisen kansalaisuuden ilmenemisen. Marginalisoituminen edellyttää haasteita vähintään kolmessa elinolotekijässä, joita ovat terveys, taloudelliset resurssit, asuinolosuhteet, sosiaaliset suhteet, vapaa-ajan aktiviteetit, poliittiset resurssit, työolosuhteet sekä elämän ja omaisuuden turva. Etenkin taloudelliset haasteet Raunio näkee erityisen altistavaksi muille elinolotekijöiden haasteille. Marginalisaatiolle alttiimpia ryhmiä ovat yksinhuoltajat, nuoret ammattitaidottomat yksinäiset miehet, toimeentulotuen saajat sekä maahanmuuttajat, joista kullakin on omat tyypilliset haasteensa. Yksinhuoltajilla ylläpito toimeentulotuki asiakkuuksissa, nuorilla miehillä taipumus rikolliseen tai päihdealttiin elämäntyyliin ja maahanmuuttajilla työllistymisen haasteet.

Yhden määritelmän mukaan syrjäytyminen voidaan jakaa kahteen luokkaan: 1) taloudellisesti-rakenteelliseen syrjäytymiseen ja 2) sosiokulttuurilliseen syrjäytymiseen. Taloudellis-

rakenteellinen syrjäytyminen tarkoittaa toisaalta puutosta perustarpeista ja materiaalisista hyödykkeistä tai toisaalta elämäntyylin tuomaa puutosta esimerkiksi velkaantumisen tai maksuhäiriöiden muodossa. Taloudellis-rakenteellista syrjäytymistä aiheuttaa myös esteellisyys päästä valtion tai kolmannen sektorin tuen piiriin; kuten kohtuuttoman pitkät jonotusajat, vammat tai muut esteet päästä oleellisten palveluiden piiriin. Ihmisen tärkeiksi ja välttämättömiksi palveluiksi nähdään terveydenhuolto, koulutus, asunto, oikeusapu, sosiaaliturva ja muut sosiaalipalvelut, velkaneuvonta, työllisyyspalvelut sekä apu pankki - ja vakuutusasioissa. Sosio-kulttuuriseen syrjäytymisen piiriin kuuluu vajavaisen sosiaalisen integraation tuomat haasteet kuten virallisten tai epävirallisten sosiaalisten verkostojen puute. Tällä tarkoitetaan sisältököyhää vapaa-aikaa, heikkoa sosiaaliturvaverkkoa tai jopa eristytymistä sekä erakoitumista. Kulttuurisen integraation puute aiheuttaa myös syrjäytymistä. Esimerkkeinä voidaan nähdä haasteet noudattaa yhteiskunnan normeja tai arvoja, heikko työ-moraali, sosiaaliturvan väärinkäyttö sekä poikkeavat näkemykset ihmisten perusoikeuksista ja velvollisuuksista sekä vetäytyminen pois yhteiskunnan piiristä (Jehoel-Gijbers & Vrooman 2007, 17).

Syrjäytymisen vastailmiönä voidaan nähdä osallisuus yhteiskuntaan. Allardt (1976, 88-94) on määritellyt osallisuuden yhteiskuntaan kolmen ulottuvuuden kautta:

- 1) Having: materialistinen tarve, kuten talous, asuminen, työllisyys, terveys sekä koulutus
- 2) Loving: tarve olla yhteydessä lähimmäisiin tai tarve olla osa jotain yhteisöä
- 3) Being: tarve integroitua yhteiskuntaan esimerkiksi osallistumisen, poliittisen aktiivisuuden tai merkityksellisen työelämän kautta.

Kyseiset ulottuvuudet (riittävä toimeentulo, kiinnittyminen yhteisöön, aktiivinen toiminta) voidaan nähdä osallisuutta ja yhteiskunnallista toimintakykyämme tukeviksi peruselementeiksi. Näistä kullekin on helppo määrittää syrjäytymistä kuvaava vastinpari:

- Having: Riittävä toimeentulo, hyvinvointi, turvallisuus vs. taloudellinen ja terveydellinen huono-osaisuus, turvattomuus
- Loving: yhteisöllisyys, jäsenyys vs. Vetäytyminen, osattomuus
- Acting: valtaisuus, toimijuus vs. vieraantuminen, objektiivisuus (Raivio & Karjalainen 2013, 16-17.)

Jopa yksittäisen vastinparin epätasapaino voi johtaa syrjäytymiseen jollain tasolla. Kokonaisvaltainen syrjäytyminen taas vaatii jokaiselta epätasapainoa jokaisella ulottuvuudella. Etenkin osallisuutta pidetään keskeisenä tekijänä yksilön syrjäytymisen näkökulmasta. Osallisuus ja terveet sosiaaliset verkostot toimivat suojaavina tekijöinä esimerkiksi epäsosiaalista käyttäytymistä, hyvinvointivajeita tai syrjäytymistä vastaan. Yksilön osallisuus koostuu yhteisten normien hyväksymisestä, yksilöiden ja ryhmien välisestä

vastavuoroisuudesta sekä pyyteettömydestä. Nämä kaikki edellyttävät luottamusta niin yhteiskuntaa kuin muita yksilöitä kohtaan sekä tarpeeksi kehittynyttä yhteiskuntarakennetta (Raivio & Karjalainen 2013, 19-20).

Nuorten osallisuutta yhteiskuntaan voidaan edistää monella tavalla. Tärkeimpänä nousee esille koulutuksen lisääminen ja sitä kautta työelämään pääsyn mahdollistaminen esimerkiksi vaihtoehtoisten koulutuspolkujen sekä työllistämispalveluiden avulla. Riittävä perustoimeentulo ja asumisasioiden kunnossa oleminen tukevat osallisuutta, sillä silloin ihmisellä on materialistiset osallisuuden ulottuvuudet turvattuna. Tärkeänä nähdään myös ymmärrys yhteiskunnan toimivuudesta sekä yksilön omien voimavarojen vahvistaminen erilaisilla harrastuksilla, kursseilla ja vuorovaikutustaitojen opettelulla (Terveystieteiden tutkimuskeskus - ja hyvinvoinninlaitos.)

Ohisalon (2012, 35) mukaan syrjäytymisen ehkäisyn tärkeimpiä menetelmiä on sosiaalinen vahvistaminen, jota Helsingin kaupungilla kohdennetaan sellaisille asuinalueille, olosuhteisiin ja väestöryhmiin, joissa syrjäytymisvaara on ilmeisintä. Syrjäytymisvaarassa olevat 15-17 -vuotiaat nuoret kuin hieman vanhemmat 17-24 -vuotiaat nuoret aikuiset hyötyvät ennaltaehkäisevästä - ja korjaavasta työstä. Etenkin pitkäkestoinen yksilöohjaus, toiminnalliset menetelmät ja vertaistuellisuus auttavat nuorempia asiakasryhmiä saamaan elämänsä järjestykseen (Hinkka, Koivisto & Haverinen 2006, 30-31.)

3.4 Preventiivinen ja promotiivinen työote

Terveystekijöiden edistäminen (promootio) ja ennaltaehkäisy (preventio) ovat osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyviä toimintatapoja. Esimerkiksi promotiivisten toimenpiteiden tarkoitus on suojella väestön mielenterveyttä suojaavia tekijöitä vahvistaen, kun taas preventiivisten toimenpiteiden tavoitteena on mielenterveyshäiriöiden ilmaantuvuuden ja esiintyvyyden sekä ongelmiin liittyvien oireiden ja niiden keston vähentäminen. Promootio nähdäänkin positiiviseen terveystietoon ja voimavaroihin keskittymisenä siinä missä preventio on ongelmalähtöistä ja sairauksien ennaltaehkäisyyn pohjaavaa. Eroavaisuuksistaan huolimatta molemmat työtötteet ovat toinen toistaan tukevia ja samassa työmuodossa tai hankkeessa voi hyvinkin olla piirteitä kummastakin. Yleensä promootio kohdistuu valikoimattomaan kokonaisväestöön esimerkiksi tiedottamalla tai universaalilla terveysterventiolla, kun taas preventio tavallisimmin kohdennetaan tiedostettuihin riskiryhmiin (Laajasalo & Pirkkola 2012, 10; Savola & Koskinen-Ollonqvist 2005, 13-15).

Preventio voidaan jakaa kolmeen ryhmään sen mukaan mihin toimenpiteet kohdistetaan:

1. Universaali eli väestölähtöinen ennaltaehkäisy kohdistuu määriteltyyn väestöön kokonaisuudessaan.
2. Valikoitu eli selektiivinen ehkäisy kohdistuu yksilöihin tai väestöryhmään, joiden riski sairastua tai syrjäytyä on suurentunut.
3. Kohdennettu eli indikoitu ehkäisy kohdistuu korkean riskin tekijöihin, joilla on joitakin havaittavia oireita esimerkiksi mielenterveyden tai syrjäytymisen piiristä, mutta eivät kuitenkaan täytä vielä diagnostisia kriteereitä (Laajasalo ym. 2012, 10).

Itsenäistymisen tuen mallissa on selkeästi kyse promotiivisen ja preventiivisen mallin fuusioista, sillä mallin tarkoitus on keskittyä yksilön tai hänen lähipiirinsä voimavaroihin mutta samalla tiedostaa asiakkaaksi tulevien ongelmat ja haasteet aiheen ympärillä. Jos mietitään preventiota yllä mainittujen ryhmien näkökulmasta, niin se tulee kohdistumaan erityisesti ryhmiiin 1 ja 2. Toki kolmannen ryhmän asiakkaat ovat myös tervetulleita, jos vain kykenevät ja haluavat. Toimintaa markkinoidaan kaikille avoimena, mutta kuitenkin kohdentaen erityisesti ryhmään kaksi - nuoriin aikuisiin, joilla jo on jonkinlainen viranomaiskontakti.

4 Kehittämistoiminnan tavoite ja metodologiset valinnat

4.1 Kehittämistehtävä

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata itsenäistymisentuen mallin kehittämistä Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden keskeisille yksiköille syyskuun 2016 ja kevään 2017 välisenä aikana ja tehdä kehittämiseen liittyvää arviointia näkyväksi jatkoa ajatellen. Opinnäytteeseen liittyy myös oleellisena osana jatkotoimenpide-ehdotusten pohtiminen kehittämisprosessista nousseiden havaintojen pohjalta. Myöhemmälle ja perusteellisemmalle arviointi- ja vaikuttavuustutkimukselle on myös paikkansa, mutta ne vaiheet on rajattu tästä työstä pois laajuus- ja aikataulusyistä.

Työmuodolla pyritään tukemaan 16 -20 -vuotiaiden nuorten ja nuorten aikuisten itsenäistymistä. Opinnäytetyö keskittyy mallin luomisen ja pilotoinnin vaiheisiin. Tavoitteena on luoda universaali malli, eli kaikki nuoret jotka kokevat tarvitsevansa tukea itsenäistymiseensä ovat tervetulleita toiminnan piiriin. Toimintaa pyritään kuitenkin ensisijaisesti markkinoimaan tietoisesti niille asiakasryhmille, jotka mahdollisesti voisivat olla erityisemmän tuen tarpeessa.

4.2 Tutkimusmenetelmät

4.2.1 Tutkimuksellinen kehittämistoiminta

Kehittämisellä tarkoitetaan konkreettista toimintaa, joka tähtää selkeästi määritellyn tavoitteen saavuttamiseen. Kehittämisellä voi olla erilaisia tavoitteita, kuten 1) toimintatavan tai toimintarakenteen kehittäminen, 2) uudistaa yksikötason tai organitason toimintaa, 3) tarve kehittää voi tulla ulkoa tai sisältä, 4) hankkeenomainen tai jatkuva kehittäminen, 5) innovaatio (uuden keksiminen) tai diffuusio (hyväksi havaitun tiedon levittäminen), 6) organisaation sisäinen kehittäminen tai toimitusprojekti ulkopuoliselle tilaajalle tehty prosessi (Toikko & Rantanen 2009, 14-15).

Kehittäminen tähtää muutokseen, sillä tavoitellaan jotain parempaa tai tehokkaampaa kuin aiemmat toimintatavat- tai rakenteet. Tavoitteellisuus on kehittämisen keskeinen elementti ja sen lähtökohtana voi olla nykyisen tilanteen parantaminen tai kokonaan uuden kokonaisuuden luominen. Muutoksen suunta on menneestä kohti tulevaa, jolloin asiat voivat muuttua määrällisesti, laadullisesti tai rakenteellisesti. Kehittämisen kohde voi vaihdella yksittäisistä ihmisistä toimintaprosesseihin, työyhteisöihin, organisaatioihin tai konkreettisiin tuotteisiin. Kehittäminen on yleensä nähty työorganisaatioiden, yritysten tai työyhteisöjen toimintana. Se voidaan tehdä johtajakeskeisesti tai koko koko organisaation yhteisenä hankkeena. Jälkimmäisessä työntekijöillä on suurempi mahdollisuus vaikuttaa työtään koskeviin ratkaisuihin. Kehittäminen voi olla oman organisaation sisäisesti tai sitten voi käyttää ulkoisia konsultteja. Kehittämistä voi katsella myös laajemmin, sillä viimeaikoina sitä on enenevässä määrin tapahtunut erilaisissa verkostoissa monialaisesti. Tässä tavoitellaan innovatiivisia rajapintoja, joissa tavoitteena on rikastuttaa omien kotiorganisaatioiden toimintaa uusilla ideoilla tai luoda jotain uutta monialaisesti. Kehittämistoimintaa voidaan perustella sosiaali - ja terveyssektoreilla esimerkiksi talouden, palveluiden saavuuden tai laadun näkökulmista (Toikko & Rantanen 2009, 16-18).

Tutkimuksellisen kehittämistoiminta on väljä yleiskäsite, jolla kuvataan tutkimustoiminnan ja kehittämistoiminnan yhteyttä. Tämä kohdentuu tutkimuksen ja kehittämistoiminnan rajapinnalle, joka jakautuu kehittävään tutkimukseen ja tutkimukselliseen kehittämiseen. Kehittävässä tutkimuksessa logiikka kulkee tutkimuskysymysten asetteluista kohti konkreettista kehittämistä, jossa tietoa tuotetaan kehittämisprosessin yhteydessä tiedeyhteisön intressien mukaisesti. Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa käytännön ongelmat ja tarpeet ohjaavat tiedontuotantoa aidoissa toimintaympäristöissä tutkimusasetelmien- ja menetelmien toimiessa apuna. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta on tiedontuotantoa, jossa kysymyksenasettelut nousevat käytännön toiminnasta, tarpeista ja rakenteista. Lisäksi siinä tavoitellaan konkreettista muutosta perustellun tiedon tuottamisen ohella (Toikko & Rantanen 2009, 21-23).

Tutkivan kehittämisen näkökulma on selkeä ja oleellinen osa tätä kehittämistyötä. Helsingin kaupunki halusi itsenäistymisen tuen mallilleen kehittämistä seuraavan ja analysoivan tahon, jolloin pelkkä kehittäminen muuttui tutkivaksi kehittämiseksi. Toimin ikäänkuin tutkivana konsulttina kehittämisen ydintiimin rinnalla. Kirjaamisen, havainnoinnin ja kehittämisraportin kirjoittamisen lisäksi minulla oli velvollisuus toimia työmuodon asiantuntijana sekä tilaisuuden tullen kertoa omia näkemyksiäni tilanteiden eteenpäin viemiseksi.

4.2.2 Toimintatutkimus

Toimintatutkimus on yleinen nimitys lähestymistavoille, joissa tutkimuksen kohteeseen pyritään vaikuttamaan tavalla tai toisella. Toimintatutkimus voidaan määritellä lähestymistavaksi, jossa tutkija työryhmän tai tutkimuksen kohteena olevaan yhteisön kanssa pyrkii ratkaisemaan jonkin ongelman tai kehittämistarpeen. Toimintatutkimukset voidaan jakaa ainakin kolmeen luokkaan: yhteistoiminnallinen tutkimus, osallistuva toimintatutkimus sekä toimintatutkimus. Toimintatutkimus poikkeaa luonteeltaan tavallisista tutkimuksista ja se näkyy etenkin siinä, että tutkija ei ole objektiivinen suhteessa tutkittavaan kohteeseen. Toimintatutkimuksessa tutkimus nähdään avoimena toimintana, jossa tutkittavalle kohteelle selviää tutkimuksen tarkoitus, kerrotaan yhteistyön päämääristä ja pyritään vaikuttamaan lopputulokseen positiivisesti (Eskola & Suoranta 2013, 126-127.) Toisaalta toimintatutkimus voidaan nähdä tiettyyn erityistapaukseen kohdistuvana tutkimustrategiana- ja menetelmänä, jossa puuttutaan oikeisiin elämän tapahtumiin ja tarkastellaan puuttumisen seurauksia (Virtuaali AMK). Toimintatutkimuksen painopisteenä ei ole yleinen tieto vaan täsmällinempi tieto tiettyä tilannetta tai tapausta varten. Toimintatutkimuksen vahvuudeksi voidaan myös nähdä se, että se nostaa esiin piilevää (hiljaista) tietoa, joka muuten tutkimuksissa voi jäädä varjoon. Toimintaan liittyvää tietoa pidetään usein piilevänä, sellaisena jota ei voi ääneen sanoa. Tutkijan rooli on monikanavaisen aineiston keruun avulla saada se näkyväksi (Heikkinen 2015, 204.)

Toimintatutkimuksessa on ideana ottaa mukaan tutkimuksen kohteet mukaan kehittämiseen täysvaltaisina jäseninä ja pyrkiä yhdessä kohti parempaa päämäärää. Tällaisessa tutkimuksessa voi olla kyse siitä, että tutkija auttaa toimijoita kehittämään ja reflektoimaan toimintaansa, näiden oppien avulla pyritään ammattikäytäntöjen kehittämiseen (Eskola & Suoranta 2013, 127-128 & Kuula 1999, 218). Menetelmään kuuluu myös se, että tutkijan ja tutkittavan yhteisön vuorovaikutus ei ole ajallisesti ja temaattisesti tarkoin määriteltyä, vaan suhde on pidempiaikainen ja pysyvämpi. Tärkeänä nähdään molempien osapuolien aktiivinen vuorovaikutus ja sitoutuminen kehittämisen tavoitteisiin. (Eskola & Suoranta 2013, 127-128.) Kuulan (1999, 218-219) mukaan toimintatutkimusta voidaan pitää varsin eklektisenä ja metodisesti kurittomana tutkimussuuntauksena, sillä siinä käytetään tarpeen mukaan kaikkia

mahdollisia menetelmiä, joita tutkija tai tutkimusryhmä kulloinkin kokee relevantiksi. Hänen mukaansa toimintatutkimus voidaan nimetä yhdeksi tutkimusstrategiaksi laadullisten tutkimusmenetelmien joukkoon. Toimintatutkimus lähtee ajatuksesta, jonka mukaan sosiaalinen todellisuus tulee paremmin ymmärretyksi, kun tutkimusta tehdään todellisessa elämässä tehtävään muutokseen ja sen tutkimiseen. Ongelmakeskeisyys, käytäntöön suuntautuminen ja muutos tai sen yrittäminen ovat Kuulan mukaan toimintatutkimuksen keskeisimpiä piirteitä. Toimintatutkimuksessa tutkija ja tutkittavat ovat itse asettamassa konkreettisia muutostavoitteita jo alusta alkaen.

Haasteena toimintatutkimuksessa nähdään se, miten toimintatutkija voi välttää liiallista samaistumista tutkimuskohteeseensa sekä tilanne, jossa tutkija ja tutkittava tuntevat toisenta liian hyvin. Myös tieteellinen vakuuttavuus on puntarissa. Rajanveto tutkimuksen ja toiminnan välillä on myös yksi toimintatutkimuksen perushaasteista. Tutkijalta odotetaan myös teoreettisen osaamisen lisäksi vahvaa käytännön tietotaitoa, sillä muuten kehittäminen pysähtyy nopeasti. (Eskola & Suoranta 2013, 129.)

Kehittämistyö on luonteeltaan ja lähtökohdiltaan konstrukttiivinen, jossa käytetään laadullisen tutkimusperinteen metodeja. Konstruktivismissa tieto ja totuus perustuu tutkijoiden oivalluksiin ja maailma nähdään alati muuttuvien totuuksien ja tietojen kautta. Tutkimuskohteena olevien ihmisten ja yhteisöjen nähdään tuottavan erilaisia totuuksia ja tietoja omassa toiminnassaan. Myös ilmiöt ja maailman merkitykset nähdään olevan sosiaalisesti ja kulttuurisesti tuotettuja (Mahoney 2004). Toimintatutkimus voidaankin nähdä konstruktionismin näkökulmasta, sillä siinä nähdään erilaisten toimintatapojen yhteensulautumista ja sitä kautta uuden syntymistä (Kuula 1999, 220).

Toimintatutkimuksellinen tutkimusote palvelee tätä kehittämistyötä, koska kehittämistyö on käytännönläheistä. Toimintatutkimus metodina palvelee myös asiakaslähtöisyyttä, sillä tiedon tuottamiseen ja mallin kehittelyyn voivat osallistua niin työntekijät kuin nuoretkin.

5 Aineiston keruu ja analyysi

5.1 Aineisto

Tässä tutkimuksessa on käytetty aineistona:

- 1) Työryhmän työpajoissa tuottamat dokumentit, kuten erilaisia fläppipapereita ja Powerpoint-tiedostoja. Pyrin keräämään talteen kaiken tuotetun materiaalin, joka on ollut oleellista kehittämistyötä ja minun omia johtopäätöksiä ajatellen.

- 2) Tutkimuspäiväkirja, joka koostui pääosin työryhmän yhteisistä tai yksittäisten henkilöiden kahden keskeisistä tapaamisista kirjoittamistani muistiinpanoista sekä havainnoista. Tutkimuspäiväkirja oli tärkeä työkalu osallistavaa havainnointia suoritettaessa, sillä sen perusteella kykenin muistamaan paremmin tapaamisten sisältöä sekä kehittämisen eri vaiheita.
- 3) Työryhmän kesken lähetetyt sähköpostit, joiden avulla pyrittiin muun muassa delegoimaan, tiedottamaan ja miettimään ennalta parhaita ratkaisuja seuraavia askelia silmällä pitäen.
- 4) Valittuja osia nuorten sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen strategiseen kehittämiseen liittyvistä muistioista, powerpoint-esityksistä sekä käydyistä keskusteluista.

Ratkaisu aineiston keräämiseksi oli tietoinen, sillä tällä tavoin vältetään aineiston keräämisen tuska ja voimavarat voi käyttää kehittämiskuvioiden selkiyttämiseen ja valmiiden aineistojen tulkintaan. Aineiston koon ja kattavuuden suhteen ei tutkimuksen kehittävän ja yhteen caseen keskittyvän luonteen vuoksi tule ongelmia. (Eskola & Suoranta 2013, 117-121.)

5.2 Osallistuva havainnointi

Tutkimuksessani yksi aineiston keruutapa oli osallistuva havainnointi. Olin samalla osa kehittämistiimiä ja toisaalta hieman ulkopuolinen tutkija. Tehtävänäni oli havainnoida kehittämistiimin tapaamisten sisältöjä, rakentumista ja erilaisia ohjauksellisia otteita. Osallistuvalla havainnoinnilla tarkoitetaan aineiston keruutapaa, jossa tutkija tavalla tai toisella osallistuu tutkimansa yhteisön toimintaan. Tutkijan rooli vaihtelee havainnoitavassa yhteisössä kahden tyyppin välillä. Joskus tutkija osallistuu aitona yksilönä luonnollisiin kenttätilanteisiin ja joskus taas tutkija tekee ulkopuolisena henkilönä havainnoita. Hyvin usein rooli on jossain näiden kahden ääripään välillä. Tutkija voi joko kertoa havainnoinnista tutkittaville tai sitten olla kertomatta, tällöin tutkija on syytä muistaa eettiset ongelmat ja tunnistaa esimerkiksi joissain tilanteissa jääviytensä. Osallistuvassa havainnoinnissa vuorovaikutuksen tulisi tapahtua hyvin pitkälti tutkittavien ja havainnoitavien ehdoilla, tutkijan tulisi vaikuttaa lähtökohtaisesti mahdollisimman vähän tutkittavien kohteiden ratkaisuihin. Toisaalta taas roolini kehittämistiimin jäsenenä vaatii kommentointia ja ideointia. Havainnoijan toiminta tutkimustilanteessa voidaan jakaa kahteen tyyppiin, ensinnäkin tutkija voi antaa tutkimustilanteen ohjata kiinteästi havainnoitavien ja taas toisaalta tutkijalla voi olla etukäteen hyvinkin tarkka ja systemaattinen havainnointisuunnitelma. Usein nämä kuitenkin sekoittuvat tutkimusta tehdessä. Osallistuva havainnointi on hyvinkin subjektiivista toimintaa ja se voi olla valikoivaa ennakkodotusten ohjatessa havainnointia muiden asioiden jäädessä vähemmälle huomiolle. Havainnoija vaikuttaa havainnoitavaan kohteeseen havainnoinnin aikana ja havainnoijalta menee väkisin osa havainnoitavasta

kohteesta ohi korvien ja silmien. Havainnoija myös liittyy aikaisemman elämäkokemuksensa perusteella havainnoitavaan ilmiöön tai ihmisiin erilaisia oletuksia tai piirteitä. Myös havainnoijan päivittäinen vireystilan tai mielentilan vaihtelu voi vaikuttaa tekemiseen. Subjektiivisuuden voi nähdä myös rikkautena, joka voi kuvata arkielämän monivaihteisuutta tai tulkintojen runsautta. Havainnointi voi vaihdella pienistä käynneistä "kentällä" tai se voi kestää vuosia havainnoijan eläessä tutkittavien arkea. (Eskola & Suoranta 2013, 98-103.)

Havainnoin kehittämistiimin tapaamisia sekä pilotointi-iltojen kulkua olemalla paikalla ja kirjaamalla mahdollisia havaintoja ylös tutkimuspäiväkirjaani. Kirjaukset koskivat pääosin havaintoja, jotka pyrkivät tukemaan tai avaamaan muuta tutkimuksessa käytettyä aineistoa. Yksittäisiä keskusteluja en kirjannut ylös, mutta niiden lopputulokset tai päätökset hyvinkin tarkasti, jotta kykenin ymmärtämään kehittämisen kulkua. Havainnoijan ja osittain sivusta seuraajan rooli oli itselleni toisinaan haastavaa, sillä näen itseni ennen kaikkea tekijänä. Kaikista haasteista huolimatta koen havainnoinnin onnistuneen hyvin.

5.3 Aineiston analyysi

Kvalitatiivisessa tutkimusperinteessä aineiston suuruuden päättäminen voi olla ongelmallista. Aineistona voi olla vaikka yksi tapaus tai yhden henkilön haastattelu. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää tutkimuskohdetta ja aineiston keruussa käytetäänkin kylläisyyteen, saturaatioon, viittaavaa käsitettä. Tällä tarkoitetaan sitä, että aineisto alkaa olla riittävä, kun samat asiat toistuvat useamman kerran eri lähteissä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistosta ei tehdä päätelmiä yleistävyyttä ajatellen, mutta alun perin ajatuksena on ollut että yksityisessä toistuu yleinen. Tutkimalla yksittäistä tapausta tarpeeksi tarkasti saadaan näkyville se, mikä ilmiössä on merkittävää ja toistuvaa yleisellä tasolla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 176-177).

Jokaisen uuden tapaamisen, dokumentin, keskustelun tai sähköpostin voi nähdä tärkeänä tiedonjyvänä, joka edistää prosessia ja sen kuvaamista. Aineistoni tuli tiipoittain erilaisista kanavista syksyn 2016 ja kevään 2017 aikana ja pyrin olemaan systemaattinen sen keräämisessä, käsittelyssä ja analyysissä. Kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko nähdäänkin tutkimuksen ydinasiana, johon tutkija tähtää jo tutkimuskysymystä asettaessaan. Analyysivaiheessa tutkijalle selviää millaisia vastauksia hän saa ongelmiin tai miten ongelmat olisi pitänyt asettaa (Hirsjärvi ym. 2007, 216).

Tässä tutkimuksessa aineisto on monitahoinen. Aineistoja tuli sykleittäin useista eri kanavista ja aineistojen systemaattinen keruu ja säilytys vaati tutkijalta tarkkuutta. Yksittäiset keskustelujen tai tiimitapaamisten päätökset tai lopputulokset on kirjattu pääpiirteittäin ylös tutkimuspäiväkirjaan ja digitaaliset tuotokset on tallennettu systemaattisesti. Kyse on siis

siitä, että aineiston analyysiä ohjaa valmis, aiemman tiedon pohjalta muodostunut kehys tai raami. Tällä aineiston analyysitavalla pyritään joko vahvistamaan aiempaa teoriaa tai mahdollisesti johtopäätösten kautta löytämään jotain uuttakin (Tuomi & Sarajärvi 2002, 99-100). Tässä tutkimuksessa on käytetty teoriasidonnaista aineistonanalyysiä, jolle on ominaista se, ettei aineiston analyysi perustu suoraan teoriaan, mutta siihen on selkeästi havaittavia kytkentöjä. Aineistosta tehdyille löydöksille etsitään tulkintojen tueksi teoriasta selityksiä sekä vahvistusta (Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto Kvali MOTV).

Aineistoa on analysoitu kahdesta näkökulmasta:

- 1) Olen poiminut huomioita, jotka vievät kehittämistä eteenpäin suhteessa lineaaristen - ja syklisten kehittämismallien vaiheisiin.
- 2) Olen nostanut asioita, jotka kuvaavat osallisuutta ja asiakaslähtöisyyttä niiden arvioinnin näkökulmasta.

Tässä tutkimuksessa kehittämiseen liittyviä aineistoja on pyritty tyyppittelemään niiden kahden mainitun kehittämistavan avulla. Analyysi on tehty kehittämistehtävää palvelevalla tarkkuudella ja lähestymistavalla. Kehittämisestä kuvaavaa aineistoa onkin aseteltu sille sopivaan paikkaan kehittämistä kuvaavassa kaaviossa ja vastaavasti osallisuutta ja asiakaslähtöisyyttä on pyritty arvioimaan Thomasin (2002) "Osallisuuden ulottuvuudet"-kuvion kautta.

Analysoitua aineistoa ei saa jättää sellaisenaan lukijoiden käsiin tutkittavaksi, vaan sitä tulisi avata, tulkita, selittää ja mahdollisesti jatkojalostaa. Tulkinnalla tarkoitetaan sitä, että tutkija pohtii analyysin tuloksia ja tekee niistä omia johtopäätöksiään. Tulkinta on aineiston analyysissä esille nousevien merkitysten selkittyämistä ja pohdintaa (Hirsjärvi ym. 2007, 224). Aineiston tulkintaa ja johtopäätöksiä käydään läpi luvussa 7.

6 Kehittämisprosessi pilotointivaiheessa

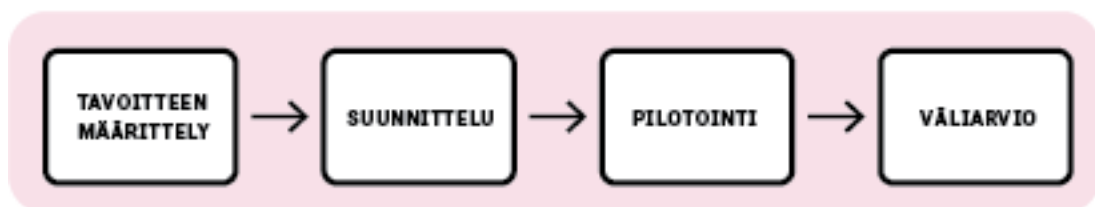
Seuraavassa luvussa kuvataan, kuinka itsenäistymisen tuen mallin kehittäminen toteutui käytännössä. Mallin muotoutumisessa oli selkeästi havaittavissa tiettyjä kehittämiselle tyypillisiä lainalaisuuksia, joita käydään läpi alaluvussa 6.1. Alaluvussa 6.2 kuvataan ja reflektoidaan kehittämistyöryhmän käytännön toimintaa ja aineiston analyysissä nousseita huomioita suhteessa valitsemini analyysipainopisteisiin.

6.1 Kehittämistyön toteuttaminen

Linearisessa mallissa projektille määritellään tavoite, joka voi perustua yksittäiseen ideaan, ulkoiseen paineeseen tai tässä tapauksessa tunnistettuun tarpeeseen. Tavoitteen määrittelyssä on tärkeää pyrkiä selkeisiin ja rajattuihin tavoitteisiin, jotka ovat koko projektin perusta. Suunnitteluvaiheessa mietitään hankkeen tarpeita, riskejä ja toteuttajia. Projektille on tässä vaiheessa hyvä luoda tarkennettu projektisuunnitelma, johon kirjataan aikataulu, budjetti, riskianalyysi, olemassaolevat resurssit, työsuunnitelma sekä viestintä- ja dokumentointisuunnitelma. Toteutusvaiheessa suunnitelma yleensä elää jonkin verran ja sitä tuleekin kehitettäessä tarkentaa tarpeen mukaan. Toteutusvaiheessa tuotetaan suunnitelman mukainen malli, prosessi tai tuote. Toteutukseen liittyy tulosten käyttöönotto, jolloin pyritään varmistamaan, että tulokset ovat hyödynnettävissä tai levitettävissä laajemmaltikin. Lineaarisen mallin viimeisenä vaiheena on päättäminen ja arviointi. Projekti on ajallisesti rajattu, joten sillä täytyy olla selkeä päätepiste. Päätös vaiheeseen kuuluu projektin loppuarviointi, projektiorganisaation purkaminen sekä jatkoideoiden esittäminen (Toikko & Rantanen 2009, 64-65).

Spiraalimallissa projektin eteneminen nähdään jatkuvana syklinä, jossa kehittämistoiminnan tehtävät muodostavat silmukan. Kehään kuuluvat suunnittelu, toiminta, havainnointi, reflektointi, joiden jälkeen silmukka alkaa ikään kuin alusta jatkuen riittävän pitkään toistuvana syklinä. Spiraalimallissa kehittämistoiminnan tulokset asetetaan aina uudestaan ja uudestaan arvioitaviksi, jolloin seuraavan silmukan vaiheet ovat täsmällisempiä. Kehittäminen nähdäänkin spiraalimallissa jatkuvana ja pitkäjänteisenä prosessina. Reflektointia pidetään kehittymisen kannalta tärkeimpänä vaiheena (Toikko & Rantanen 2009, 66-67).

KEHITTÄMISPROSESSI PILOINTIVAIHEESSA

Kuvio 4: Kehittämisprosessi pilointivaiheessa

Kehittämisprosessin pilointivaihe oli kestoaltaan noin yhdeksän kuukautta. Tavoitteen määrittelyä ja mallin hahmottamista aloiteltiin syyskuussa 2016, suunnitteluprosessi erillaisine työpajoineen ja tapaamisineen kesti läpi syksyn ja talven 2016-2017. Pilotointi

toteutettiin toukokuussa 2017 ja väliarviointia päästiin tekemään heti sen jälkeen kesäkuussa 2017. Seuraavassa luvussa kuvaan kehittämisprosessia yksityiskohtaisemmin, jotta kykenisin perustelemaan arvioinnin perusteella tekemäni johtopäätökset ja kehittämisideat.

6.2 Kehittämistyö käytännössä

6.2.1 Tavoitteen määrittely

Luotsin sosiaaliohjaajien kuulemistilaisuus 8.9.2016

Tulevaa työmuodon kehittämistä silmällä pitäen Luotsitoimintojen sosiaaliohjaajia pyydettiin Sosiaali- ja terveystieteiden Nuorten palveluiden esimieskokoukseen kertomaan luotsityön toimintatavoista. Sosiaaliohjaajilta pyydettiin tietoa seuraaviin asioihin:

- miten ohjaus Luotsiin toimii?
- miten tavoittelette nuoria ja heidän huoltajiaan?
- miten työskentelette nuorten kanssa?
- vapaamuotoista kertomusta luotsityön hyvistä puolista ja haasteista

Sosiaaliohjaajien mukaan tärkeimmät nostot ja ominaispiirteet olivat asiakaslähtöisyys, ennaltaehkäisevyys ja monipuolisuus. Esille nostettiin myös Luotsia pyörittävän Nuorisosiainkeskuksen neutraali imago, joka mahdollistaa hyvinkin erilaisten asiakkaiden ohjautumisen, niin sanottua viranomaispelkoa ei ilmene juurikaan.

Asiakaslähtöisyydellä tarkoitetaan Luotsissa sitä, että koko prosessi lähtee asiakkaan tarpeista ja asiakas saa itse suurilta osin määrittellä prosessinsa sisällön. Toiminta tapahtuu nuoren luontaisessa elinympäristössä ja nuorelle sopivaan ajankohtaan. Toiminnallinen tekeminen ja asioiden harjoittelu käytännössä tekevät toiminnasta vaikuttavaa ja nuorelle mielekkäämpää. Ennaltaehkäisevyydellä Luotsissa haetaan sitä, että pyritään katkaisemaan negatiivinen kehä tai laskeva trendi tarpeeksi ajoissa ennen pohjakosketusta. Mitä aiemmin haasteisiin puututaan, sen paremmin asiakas motivoituu muutokseen ja sitä halvemmaksi muutos tulee yhteiskunnalle. Vapaa-ehtoisuus on toiminnan ominaispiirre, mikä osaltaan lisää vaikuttavuutta; nuori saa itse päättää mihin asioihin hän lähtee mukaan ja mitä tavoitteita työstehtään. Luotsissa monipuolisuus ilmenee työaikojen- ja menetelmien joustavuutena, tällöin voidaan vastata asiakkaiden tarpeisiin. Prosessiin otetaan kokonaisvaltaisesti mukaan myös nuoren perhe, jolloin voidaan reagoida nopeastikin nuoren tarpeisiin verkoston vaihtaessa tietoa saumattomasti (Ohisalo 2012, 26).

Tällä tapaamisella pyrittiin luomaan pohjaa tulevalle työmuodolle hakien samalla mallia luotsimaisesta työtoteutuksesta. Luotsin sosiaaliohjaajat onnistuivat vakuuttamaan hankkeen suunnittelijat siitä, että pilotoinnissa tulee käyttää Luotsille ja nuorisotyölle tyypillisiä työotteita tuloksellisuuden ja toiminnan vetovoimaisuuden takaamiseksi. Aineistona tämän tapaamisen analyysissä ja kuvauksessa oli luotsitoimintojen sosiaaliohjaajien tekemä powerpoint-esitys sekä minun kirjoittama tutkimuspäiväkirjamerkintä saman päivän illalta.

Taustoitus ja - ideointikokous 28.10.2016

Prosessin seuraava suunnittelupalaveri pidettiin Kuntatalolla 28.10.2016. Sinne kokoontui nuorten kanssa töitä tekeviä ammattilaisia ideoimaan brainstorm-hengessä, miltä viraston uusi itsenäistymisentuen työmuoto voisi tulevaisuudessa näyttää. Paikalla oli johtavia sosiaalityöntekijöitä, sosiaalityöntekijöitä, Luotsin sosiaaliohjaajia sekä vanhoja Luotsi-prosessin läpikäyneitä nuoria yhteensä 30 henkeä. Paikalla olleiden kesken haettiin pienryhmissä vastauksia kysymyksiin 1) Missä? 2) Keille, miksi? 3) Mistä asiakkaat löytyvät? 4) Ketkä, mitä? 5) Miten?

Missä kysymyksellä haettiin vastauksia siihen, missä toimintaa voisi pilotoida ja millaiset tilat ja fasilitetit toiminnalla voisi olla. Vastauksista kävi ilmi, että toimintaa kannattaa lähteä kokeilemaan olemassa olevissa tiloissa, kuten esimerkiksi 1) nuorisoasiainkeskuksen tilat, 2) Aseman Lapset Ry:n toimipaikat keskustassa, 3) Ohjaamon toimitilat tai 4) pop-up-hengessä tehdyt kokeilut kauppakeskuksissa. Myös yhteistyö toisen asteen oppilaitosten tai työväenopistojen kanssa nähtiin kokeilemisen arvoisena. Tärkeänä pidettiin sitä, että tilojen pitää olla helposti saavutettavissa ja nuorten näköiset. Myös verkossa näkyminen koettiin tärkeäksi, eli työntekijöillä tulee olla verkko-profiileja useammassakin sosiaalisen median palvelussa sekä työntekijöiltä odotettiin aktiivista sosiaalisen median käyttöä perinteisten sähköpostin ja työpuhelimien lisäksi. Toiminnallisuutta pohdittiin leirityön, etsivään työhön jalkautumisen ja sosiaalitoiminnoille poikkeuksellisten aukioloaikojen näkökulmista. Ajatuksena oli hakea mallia Luotsityön nyansseista.

Keille ja miksi fläpille kerättiin ajatuksia siitä, mitkä voisivat olla mahdolliset kohderyhmät ja mihin asioihin tulevat asiakkaat mahdollisesti kaipaisivat apua. Vastauksista käy ilmi, lähtökohtaisena kohderyhmänä voisi olla kaikki 16-17-vuotiaat helsinkiläiset nuoret, jotka tarvitsevat apua itsenäistymiseen liittyvissä kysymyksissä. Käytännössä kuitenkin asiakkaiden nähtiin löytyvän opinnoista pudonneista tai kotiin jumiutuneista nuorista. Asiakasohjauksen näkökulmasta tärkeänä nähtiin tiiviin oppilaitosyhteistyön onnistuminen ja mahdollisesti itsenäistymis-toiminnan opinnollistaminen esimerkiksi valinnaisaineena. Talousasiat nousivat selkeästi tärkeimpänä syynä siihen, miksi itsenäistymisen tukea tulisi järjestää. Muun muassa velkaantuminen, pikavipit, maksuhäiriömerkinnät ja luottotietojen menetys mainittiin useamman kerran. Toisaalta tukea kaivattiin asunnon etsimisessä, arjen hallinnassa ja median lukutaidon

harjoittelussa. Yksi näkökulma oli rentoutumisen ja harrastuksenomaisen tekemisen kokeileminen yllämainittujen asioiden tukena. Tärkeäksi koettiin myös huoltajien mukaanottaminen esimerkiksi vanhempien vertaisryhmän tai vastaavan toiminnan muodossa.

Mistä asiakkaat -pisteessä pohdittiin sitä, mistä asiakkaat löytyvät tai ohjautuvat itsenäistymisen tuen piiriin. Suurimpina yhteistyökumppaneina ja lähettäjätahoina nähtiin toisen asteen oppilaitosten oppilashuolto, lastensuojelun jälkihuolto ja nuorten huoltajat. Toisaalta tärkeinä nähtiin myös muut julkisensektorin toimijat kuten Työ ja -elinkeino- ja ohjaamo, Tulevaisuustiski, Nuorten psykiatria sekä nuorten erilaiset asumispalvelut. Äskettäin maahan- tulleille turvapaikanhakija-nuorille kaivattiin myös tukea itsenäistymiseen ja uuteen elämään Suomessa, joten Maahanmuuttovirasto ja sen vastaanottokeskukset nähtiin hyvänä yhteistyökumppanina. Kolmannen sektorin nuorten tai nuorten aikuisten kanssa työtä tekevät järjestöt, kuten Diakonissalaitos, Erillaisten oppijoiden liitto, Kalliola Settlementti (Tyttyjen ja - Poikien talot) sekä Aikalisä-projekti varusmiespalveluksen keskeyttäneille nähtiin myös oleellisinä ohjaavina tahoina ja yhteistyökumppaneina.

Pisteessä, jossa haettiin vastauksia kysymyksiin ”Ketkä ja mitä?” pyrittiin miettimään mahdollisia yhteistyökumppaneita, joiden kanssa mallia voisi kokeilla, rakentaa ja kehittää. Vastaukset voi hieman yksinkertaistaen jakaa kolmeen alaluokkaan 1) Julkisen puolen viranomaistahot, 2) Järjestöpuoli sekä 3) Muut mahdolliset toimijat. Julkisen puolen toimijoille kaavailtiin suurinta vastuuta yhteistyön ja asiakasohjauksen näkökulmista. Mainituksi tulivat muun muassa toisen asteen oppilaitokset, Ohjaamo, Nuorisosaama, Helsingin kaupungin Nuorisosaain- keskus & Liikuntavirasto (etenkin tilakysymykset ja harrastusmahdollisuudet), TE-keskukset sekä Työväenopistot. Järjestösektori koostui pitkälti nuorten kanssa jo valmiiksi työskentelevistä tahoista, joiden toiminnasta voisi ottaa mallia itsenäistymisen tukeen, miettiä yhteisiä asiakkuuksia sekä mahdollisia rahoitusväyliä. Mainituksi tulivat Diakonissalaitoksen projektit etsivää työtä tekevä Vamos sekä maahanmuuttajien kanssa toimiva Kurvi, joiden toiminnasta saisi hyvää mallia sekä heidän kanssaan voisi pohtia yhteisiä asiakkaita. Mahdollisia tera- piatarpeita ja sukupuolisensitiivistä työtä ajatellen Kalliolan Settlementin Tyttöjen - ja Poikien talot nähtiin hyviksi kumppaneiksi. Monika Naiset ja muut maahanmuuttajajärjestöt voisivat hyvinkin olla auttamassa kotoutumiseen liittyvissä itsenäistymiskuvioissa. Toimintaa rahoitta- maan uumoiltiin ME-säätiötä, nuorisosäätiötä sekä Veikkausta, toki muitakaan tahoja ei tässä vaiheessa suljettu pois. Toimintaan sisältöä tuottamaan nähtiin parhaiksi arjenhallintaa ja järkevää kulutusta ajavat Martat sekä erilaisten riippuvuuksien kanssa työtä tekevä EHYT Ry. Yrityspuoli nähtiin suuriltaosin rahoittajina sekä mahdollisena työelämävalmiuksiin sparraa- jina. Mitään tarkempia nimiä ei tässä vaiheessa suunnittelua nostettu esille, mutta yritykset joita kiinnostaa yhteiskunnallinen vastuu on syytä saada mukaan yhteistyöhön.

”Miten”-fläppipaperille kerättiin erityisesti paikalla olleiden kokemusasiantuntijanuorten näkökulmia toiminnan järjestämisestä. Erityisen tärkeänä nähtiin se, että toiminnan tulisi olla hyvien liikenneyhteyksien ulottuvilla kuten metron tai juna-asemien lähetyvillä. Lisäksi tilojen tulisi olla nuorten näköiset. Paikalla olevalta henkilökunnalta odotettiin ”luotsimaista” työtettä, jossa henkilökunta ei ole ”kukkahattutätejä” tai ”päänäpääjää”, vaan heidän toivottiin sanovan asiat rehellisesti ja nuorten kielellä. Työntekijöiltä toivottiin myös pidempää ja luottamuksellista asiakaskontaktia ja sitä, että ”niiden kanssa voisi puhua muustakin kuin vain ongelmista”. Toiminnan tulisi olla myös toiminnallista ja harrastuksen omaista ja vertaistuelle nähtiin suurta tarvetta. Aukioloajoiksi toivottiin iltapäivä - ja iltapainotteisuutta.

Tapaamisen tarkoituksena oli miettiä kehitettävän mallin lähtökohtia ja kartoittaa kehitystyön tarpeita monialaisesti useita tahoja kuullen. Tässä onnistuttiinkin hyvin, sillä kehittämissiimin ydinryhmä sai kosolti oleellista tietoa ja railakkaitakin ideoita työpajaan osallistuneilta työmuodon jatkokehittelyä silmälläpitäen. Osallisuus oli hyvällä tasolla, paikalle saapuneet entiset Luotsi-nuoret saivat äänensä kuuluviin vertaisina suhteessa aikuisiin. Aineistona tämän tapaamiskerran analyysissä ja kuvauksessa on käytetty paikalla olleiden tuottamia fläppipapereita sekä minun kirjaamia tutkimuspäiväkirjamerkintöjä.

6.2.2 Suunnitteluvaihe

Projektiryhmän tapaaminen 17.1.2017

Projektin kehittämisen ydinryhmä kokoontui 17.1.2017. Paikalla olivat nuorten sosiaalityön päällikkö, Idän nuorten sosiaalityön Myllypuron tiimin johtavat sosiaalityöntekijät ja nuorten palvelupisteen Ohjaamo Helsingin sosiaalityöntekijä. Tapaamisen ideana oli valmistella konseptia, jolla voidaan lähestyä Nuorisosiainkeskusta tilojen käytön suhteen ja jalostaa edellisessä tapaamisessa kehitettyjä ideoita eteenpäin.

Tapaaamisessa päätettiin, että itsenäistymisen tuen mallia lähdetään kokeilemaan Itäkeskusten nuorisotalolla huhti-toukokuussa siten, että pyritään luomaan teemaviikkoja itsenäistymisen ja arjenhallinnan taitojen ympärille. Ideana esitettiin, että pidettäisiin yhtä teemaa kahdena iltana samalla viikolla, jotta mahdollisimman moni nuori pääsisi paikalle ja saisi toiminnasta hyödyn irti. Mahdolliset illat tulisivat olemaan tiistaisin ja torstaisin, siten että tila olisi käyttäjille avoinna klo 16-19. Tilaisuus olisi enemmän työpaja- tai luentohenkinen kaikille mahdollisille tulijoille, mutta ennen jälkeen klo 17 alkavan info-osuuden voitaisiin kullekin tarjota tarvittavaa yksilöllisempää neuvontaa ja ohjausta. Iltaosuudet nähtiin tärkeäksi luoda vetovoimaisiksi esimerkiksi tarjoilun tai tunnettujen sekä katu-uskottavien luennoitsijoiden avulla. Paikalle tulisi myös työntekijöiden lisäksi kokemusasiantuntijoita, joita voisi löytyä

vanhoista lastensuojelun nuorista tai Luotsi-prosessin läpikäyneistä asiakkaista. Ajatuksena oli, että kevään kokemuksia levitetään muiden alueiden tiimeihin siten, että paikalla olisi toimintaa toteuttamassa ja omaksumassa muiden alueiden työntekijöitä. Nämä paikalla olleet jalkauttaisivat mallia omilla alueillaan projektityöryhmän tuella ja ohjauksella.

Kehittämistiimin kokous keskittyi tässä kokouksessa rajaamaan edellisen brainstorm-kokouksen antia suhteessa omiin resursseihinsa ja aikatauluihinsa. Tiimi sai luotua pohjaa edellisten ideoiden päälle, joihin kokemusasiantuntijoiden tarpeet ja tarkentavat ideat tuovat lisämausteensa. Tilakysymykset selkenivät konseptin selvityksessä. Osallisuus tässä kokouksessa oli hieman heikompaa, sillä paikalla ei ollut nuoria ja pilotoinnin suunta päätettiin itsevaltaisesti ammattilaisten toimesta. Aineistona, jonka pohjalta tapaamisen antia ja sisältöä analysoitiin, tällä kertaa oli tutkimuspäiväkirja, joka toimi samalla osittain kokouksen muistiona.

Laajennetun projektiryhmän ja kokemusasiantuntijoiden tapaaminen 17.2.2017

Kallion virastotalon kokoushuoneessa olleen tapaamisen tarkoituksena oli suunnitella pilotoinnin sisältöä laajennetun kokoonpanon voimin. Paikalla oli projektin viisihenkisen ydintiimin lisäksi seitsemän kappaletta vanhoja luotsin nuoria, yksi nuori Helsingin kaupungin nuorten vaikuttamisjärjestelmä "Ruudin" ydinryhmästä sekä kuusi kappaletta lastensuojelun kokemusasiantuntijanuoria. Näiden lisäksi paikalla oli Nuorisosiainkeskuksen Itäkeskuksen nuorisotyöyksikön toiminnanjohtaja, lastensuojelun sijaishuollon kokemusasiantuntijoiden kanssa työskentelevä toiminnanohjaaja, lastensuojelun asumisharjoittelusta vastaava ohjaaja sekä lastensuojelun sosiaaliohjaaja. Nuoria tukemassa paikalla olivat myös luotsitoimintojen sosiaaliohjaajat.

Suunnittelua vietiin eteenpäin kuulemalla nuoria siitä, mitä teemoja he haluaisivat käsitellä ja etenkin minkälaisia sisältöjä he pilotoinnin teemailtoihin haluaisivat. Nuorten äänestyksen jälkeen tärkeimmiksi teemakokonaisuuksiksi ja niiden sisällöiksi hahmoteltiin seuraavia:

1. Talous

- a. Laina-asiat, velkaantuminen, pikavipit ja niiden seuraukset
- b. Kelan kanssa asiointi erilaisten tukien ja nuoria koskevien asumisjärjestelyiden näkökulmista
- c. Rahankäytön suunnittelu ja budjetointi
- d. Luottotiedot ja maksuhäiriömerkintöjen seuraukset

2. Asuminen

- a. Tuki asunnon etsintään
- b. Tietoa erilaisista asumisratkaisuista

- c. Asumistuki
 - d. Arjenhallinta, kodinhoito, taloyhtiön säännöt, asumiskyvyn arviointi
 - e. Vuokralaisen oikeudet ja velvollisuudet
 - f. Asumiseen liittyvät paperiasiat ja hallinto
3. Työ, koulutus, asevelvollisuus ja siviilipalvelus
- a. Tietoa koulutukseen liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista
 - b. Tietoa erilaisista koulutuspoluista ja niihin liittyvistä erityispiirteistä
 - c. Tukea koulupaikan löytämiseen ja työllistymiseen
 - d. Tietoisku opintososiaaliin etuihin liittyen
 - e. Tukea pääsykokeisiin valmistumiseen
 - f. Tulevaisuuden suunnittelu
 - g. Käytännön tietoa varusmiespalveluksesta ja millaista tukea asevelvollisuuden suorittamiseen tarvitana
 - h. Tietoa siviilipalveluksesta
4. Päähteet, riippuvuudet ja rikokset
- a. Tietoa erilaisista riippuvuuksista ja niiden terveydellisistä, sosiaalisista ja taloudellisista vaikutuksista (pelaaminen, päihteet)
 - b. Tietoa rikoksen uhrin oikeuksista
 - c. Rikosten ennaltaehkäisyä, tietoa mitä seuraksia rikoksella on tekijälle
 - d. Tietoa väkivallan seurauksista yksilöön
 - e. Nettirikokset ja petokset
5. Terveys & lifecoach
- a. Uni, ravinto, terveet elämäntavat
 - b. Liikunta, etenkin tietoa matalankynnyksen toiminnasta
 - c. Miten huolehdiin omasta mielenterveydestäni?

Tapaamisen lopuksi mietittiin, kuinka pilotoinnista tulee viestiä sisäisesti ja ulkoisesti. Nuorten toiveena oli, että viestintää tapahtuisi monikanavaisesti eli sosiaalisessa mediassa, viranomaisten kautta sekä viidakkorummun avulla. Ammatillaiset näkivät viestinnän tärkeimpänä väylänä oppilaitokset, nuorisotalot ja sosiaalityön toimipisteet. Myös työntekijöiden puskaradiota pidettiin tärkeänä. Itäisessä Helsingissä tiedotus hoituu luontaisten ja valmiiden viranomaisten verkostojen kautta. Pilotoinnin nimen keksiminen osoittautui yllättävän haasteelliseksi, nimen keksimisen takarajaksi sovittiin 15.3.2017. Tämän jälkeen voitiin aloittaa tarkemman viestintäsuunnitelman pohtiminen.

Tapaaminen toi kehittämiseen lisää konkretiaa ja työmallin nyanssit selkenivät tuntuvasti. Myös sisällöt, ajankohdat ja järjestämispaikka lyötiin lukkoon. Markkinointiin kiinnitettiin ensimmäistä kertaa huomiota pintapuolisesti. Osallisuus oli kohtuullisella tasolla, koska paikalle tulleiden nuorten ääni ei päässyt täysin esille aikuisten päättäessä iltojen raamit. Nuorille jäi tehtäväksi valita käsiteltäviä sisältöjä, joka on mielestäni heidän kykyjensä aliarvioimista. Menetelmiä aikuisten kesellä epävarmojen nuorten kuulemiseksi olisi vaikka kuinka paljon, mutta niitä ei käytetty. Aineistona toimi kokouksen muistio, ideafläpit -ja powerpointit, allekirjoittaneen tutkimuspäiväkirjamerkinnot sekä kehittämistiimin sisäisiä sähköpostiviestejä.

Projektitiimin tapaaminen 22.3.2017

Projektitiimi kokoontui laajennetulla kokoonpanolla 22.3.2017 Itäkeskuksen nuorisotalolla. Tapaamisen ideana oli sopia tarkemmin pilotoinnin kulkua päivämäärien ja teema-iltojen sisältöjen puitteissa. Teema-iltojen tarkemmaksi tulokulmaksi sovittiin tieto ja vertaistuellisuus, kehittämisen myöhemmissä vaiheissa mukaan tulee myös yksilöohjauksen näkökulmia.

Teemailtojen lopulliseksi määräksi sovittiin kolme kappaletta (aiemmin viisi), syynä karsimiseen on aikataulujen kiireellisyys suhteessa valmisteluun ja toteuttamiseen. Keväällä 2017 pilotoitavia teema-iltoja ovat 16.5 (asuminen), 23.5 (talous) sekä 30.5 (varusmies - ja siviilipalvelus). Paikkana toimi Itäkeskuksen nuorisotalo Kipinä ja sisällöt toteutettiin aiemmista suunnitelmista poiketen ainoastaan kerran viikossa tiistaisin. Myös projektitiimin tulevat tapaamiset lyötiin lukkoon - niitä olivat 6.4, jolloin paikalle tulivat myös pilotoinnin toteuttamiseen osallistuvat kokemusasiantuntijanuoret sekä 25.4, jolloin suunnittelua jatketaan. Pilotoinnin purkua ja jatkotoimenpiteitä oli tarkoitus mieltiä 2.6 aamupäivän aikana.

Tiimi mielti yhdessä myös jatkoa, mitä pilotoinnin jälkeen tapahtuu. Suunnitelman mukaan jalkauttaminen tulee siirtymään muille perhekeskusten alueille kuukausittain syksyn 2017 aikana ja tieto iltojen rakenteesta siirtyy uusille alueille kevään aikana pidettävien iltojen kautta. Niihin tulee osallistumaan työntekijöitä etelän, lännen ja pohjoisen alueilta, jotka tulevat pilotointi-iltoihin havainnoimaan, oppimaan ja omaksumaan mallin toteutusta.

Tapaaminen toi pilotointia taas lähemmäksi konkretiaa ja vei tilannetta eteenpäin. Ryhmä osasi tunnistaa resurssiensa ja kehittämiseen liittyvät aikataululliset haasteensa ja suunnitelmaa muutettiin. Pilotointia keventämällä pyritään saamaan aikaan laadukkaampi sisältö. Sisällölliset painopisteet ja tulevat työtavat myös tarkentuivat ja niiden mukaan tiedossa olisi keskustelemaa ja vertaistuellista toimintaa. Ensimmäistä kertaa puhuttiin myös jatkosta, ideana oli viedä pilotoinnin ja työotteen oppeja muualle kaupunkiin ”vertaistuellisen oppimisen” avulla, joka onnistuessaan voi olla mainio tapa siirtää tietoa. Osallisuus oli kohtalaisella tasolla. Paikalla ei ollut nuoria, mutta heidän toiveidensa mukaisesti osaa aiemmin mukana

olleista kaavailtiin kokemusasiantuntijoiksi iltamiin tuomaan vaihtelua asiantuntijoiden luen-toihin. Aineiston analyysin ja prosessin kuvauksen pohjana toimi tällä kertaa kokouksen muis-toiota, projektitiimin sisäisiä sähköpostiviestejä sekä välittömästi kokouksen jälkeen kirjoi-tettu tutkimuspäiväkirjamerkintä.

Sisältöjen ja markkinoinnin suunnittelua projektitiimin kesken 6.4.2017

Itäkeskuksen nuorisotalo Kipinässä kokoontui kehittämisen ydintiimi vahvistettuna kolmella työmuodon tulevalle työntekijällä sekä yhdellä kokemusasiantuntija-nuorella. Tapaamisen tarkoituksena oli pohtia tarkempia sisältöjä toukokuussa oleviin iltoihin sekä luoda alustavaa markkinointistrategiaa. Kehittämistiimin vetäjä oli poissa, joten moni asia jäi vaille viimeistä vahvistusta.

16.5 pidettyyn asumisen info-iltaan tärkeimmäksi tulokulmaksi pohdittiin nuoren oman asunnon hankkimiseen liittyviä asioita, kuten mistä asunnon saa, vuokrasopimukseen - ja vakuuksiin liittyvät juridiset asiat sekä oman kodin ylläpitämiseen liittyvät arjentaidot. Mahdollisia luennoitsijoita mietittiin esimerkiksi Katto-hankkeesta ja kaupungin omista asumisneuvojista.

23.5 teemaksi mietittiin taloutta. Tärkeimmäksi tulokulmaksi koettiin oman talouden hallitseminen arjessa, eli tulojen ja menojen tasapainon ymmärtäminen. Toisaalta tärkeiksi koettiin myös luottotietojen menettämisen seurauksista keskusteleminen sekä sosiaalityöllinen tulo-kulma tukijärjestelmien. Hyviä oppimateriaaleja ja mahdollisia luennoitsijoita voisi löytyä esimerkiksi useamman säätiön muodostamasta MunTalous-verkostosta.

Viimeiselle pilointikerralle 30.5 aiheeksi valittiin Inttiin vai sivariin. Siviilipalveluksen ja va-rusmiespalveluksen erilaisista luonteista ja palveluksen suorittamisen arjesta on kertomassa kokemusasiantuntija nuori sekä yksi siviilipalveluksen läpikäynyt sosiaaliohjaaja. Paikalle uu-moiltiin siviilipalveluksesta ja varusmiespalveluksesta kertomaan sosiaalikirjailijaa tai vas-taavaa. Myös positiivisella armeijamuistelulla julkisuudessa ollut räp-artisti Kevin Tandu mai-nittiin yleisöä houkuttelevana ns. katu-uskottavana toimijana. Teema-illan tarkemmat suun-nittelut jäivät seuraavaan kertaan.

Teema-iltojen nimen keksimiseen päätettiin osallistaa Kipinän nuorisotalon nuoria, joille jär-jestettiin nimikilpailu tulevina viikkoina. Yhdelle sosiaaliohjaajalle lankesi vastuu esitteen te-kemisestä ja Idän nuorten sosiaalityön tiimi lupasi tehdä ns. katumarkkinointia Itäisen Helsin-gin keskeisillä metroasemilla Itäkeskuksessa, Kontulassa sekä Vuosaarella. Sosiaalisenmedian kanavista käytettiin Facebookia sekä Instagramia. Myös oppilaitosten Wilma-järjestelmän käyttöä pohdittiin. Julisteita leviteltiin alueen toimipisteisiin.

Lopuksi pohdittiin tapahtumien luonnetta. Toivetilanteeksi nähtiin keskusteleva ja vertaistuel-
linen tilaisuus, jossa vältetään ylipitkiä kalvosulkeisia. Nuorten houkuttelemiseksi paikalle
suunniteltiin myös pienimuotoista ruokatarjoilua.

Tämä tapaaminen toi hieman lisää konkretiaa tulevaa ajatellen, joskin avainhenkilön puuttu-
minen lykkäsi tehtäviä ratkaisuja hieman tuonnemmaksi. Selkeämpää delegointia ylimmän
johdon taholta olisi suonut. Nyt kokous junnasi suuren osan ajasta tyhjäkäynnillä, kun kellään
ei ollut valtuuksia viedä asiaa eteenpäin. Tietoa työmuodosta ja työotteesta saatiin kuitenkin
siirrettyä sosiaaliohjaajille, jotka tulevat tekemään käytännön markkinointi - ja järjestely-
työtä. Markkinointisuunnitelman pohtiminen oli oleellista asiakkaiden tavoittamista silmällä
pitäen. Sisällöt alkoivat myös olemaan kohtuu selkeitä ja paikalle oli saapumassa sopivasti
tietopohjaisia luennoitsijoita sekä nuorten äänellä puhuvia kokemusasiantuntijoita. Asiakas-
lähtöisyys ja osallisuus vaihtelivat eri vastualueiden mukaan. Nuorille lankesi sopivasti vas-
tuuta nimikilpailun muodossa, mutta taas markkinointiin ja käytännön järjestelyihin olisi kai-
vannut enemmän osallistavaa otetta ja nuorten kuulemista. Aineistona, jonka pohjalta tilai-
suuden vaikutusta prosessin etenemiseen pohdittiin, oli tällä kertaa kokouksen muistio, tiimin
tekemä alustava markkinointisuunnitelma sekä allekirjoittaneen tutkimuspäiväkirjamerkintä.

Projektiryhmän ja tulevien työntekijöiden tapaaminen 25.4.2017

Itäkeskuksen nuorisotalo Kipinään kokoontui varsinaisen projektitiimin lisäksi viisi kappaletta
info-iltoihin osallistuvia sosiaaliohjaajia. Paikalla oli myös "Asuminen"-teemaan liittyen
Turvatalolta kolmen työntekijän edustus. Tapaamisen tarkoituksena oli lyödä lukkoon
käytännön asioita ja jakaa vastuita tulevia info-iltoja silmällä pitäen.

Pilotoinnin markkinointi eteni usealla rintamalla:

- 1) A4-mainos jaettavaksi yhteistyökumppaneille ja asiakkaille sekä kiinnitettäväksi
alueen nuorten oleilupaikkojen ilmoitustauluille.
- 2) Pop-up-tapahtumat, jossa jalkaudutaan Itä-Helsingin julkisenliikenteen solmukohtiin
(Itäkeskus, Kontulan ostoskeskus sekä Vuosaaren Columbuksen kauppakeskus)
muutamaa päivää ennen ensimmäistä info-iltaa. Myös jalkautumista Itäisen Helsingin
toukokuun aikana pidettäviin kaupunginosatapahtumiin (Meri-Rastilan kyläjuhla, Idän
Kyläjuhla, Ihmisen mittainen Vuosaari) harkitaan. Mukaan kaavaillaan ständiä, jossa
jaetaan makeisia ja esitteitä. Samalla tarjoutuu mahdollisuus muuhunkin
tietottamiseen ja palveluohjaukseen.
- 3) Näkyvyys sosiaalisessa mediassa (Facebook, Instagram & MunStadi) ennen pilotointeja
työntekijäprofiilien sekä "Facebook-pagen" avulla toukokuun aikana.

- 4) Täsmämarkkinoiminen alueen nuorten kanssa työskenteleville viranomaisille, toisenasteen oppilaitoksille sekä äskettäin maahantulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden parissa työskenteleville (Nisu-iltojen tilannekatsaus 21.4.2017-asiakirja).

Seuraavaksi kävimme läpi tarkemmin kunkin info-illan sisältöä ja jaoimme vastuita. Ideana oli, että idän eri perhekeskusten nuorten aikuisten sosiaaliohjaajat ovat tilaisuuksissa päävastuussa järjestelyistä sekä markkinoinneista. Tavoitteena oli, että info-iltaan tulee paikalle vuoron perää kultakin alueelta (Etelä, Länsi, Pohjoinen) työpari seuraamaan ja omaksumaan, kuinka ilta etenee. Tämä tulee helpottamaan myöhempää jalkauttamista edellämainituille alueille.

Asumiseen 16.5.2017 keskittyvä ilta kaipasi ennen tapaamista eniten työstöä ja sopimisia. Tarkoituksena illassa oli keskittyä asunnon hankintaan, käytännön asioiden hoitamiseen sekä vuokralaisen oikeuksiin sekä velvollisuuksiin. Illan kuluksi kaavailtiin seuraavankaltaista kokonaisuutta:

Klo 16.00-16.30: vapaata oleilua ja ruokailua

Klo 16.30-18.00: "luento-osuus", jossa puheenvuoroja eri näkökulmista tulisi pitämään OhjaamoHelsingin Atte Pynnönen, Nuorisosasuntoliiton ja Omanmuotoinenkoti-hankkeen kokemusasiantuntijat, Turvatalon asumisohjaajat sekä Sosiaali ja -terveysviraston osastopäällikkö Sari Tuominen

Klo 18.00-19.00: vapaata keskustelua ja palautteen keruuta älypuhelimilla toimivan "Kahoot"-kyselyn avulla sekä kasvokkain eri asiantuntijoiden kanssa pienryhmissä.

Talous 23.5.2017 oli jo edennyt suunnitelmiltaan pidemmälle. Illan rakenne on hyvin pitkälti samanlainen kuin ensimmäisessä, toki mahdollisuus muutoksiin ja epäkohtien spontaaneihin korjauksiin ensimmäisen illan perusteella säilytettiin. Puhujat tulevat Talous- ja velkaneuvonnasta, Nuorisosäätiön MunTalous -projektista sekä kokemusasiantuntijanuori Vuosaaresta. Tärkeänä pidettiin, että puhujat eivät puhu samoista aiheista vaan heille tuli jakaa selkeät aiheet päällekkäisyyksien välttämiseksi.

Intiin vai sivariin 30.5.2017 oli tämän kevään pilotoinnin teema-illoista viimeinen. Iltaan oli tulossa puhumaan ja keskustelemaan nuorten kanssa edustajat niin Siviilipalveluskeskuksesta kuin Santahaminan varuskunnastakin. Myös kokemusasiantuntijanuori kertoo varusmiespalvelu-kokemuksistaan ja yksi idän sosiaaliohjaajista omista kokemuksistaan siviilipalveluksen näkökulmista. Myös asevelvollisten keskeyttämistä ehkäisevä Aikalisä-toimintaa ja nuoria aikuisia liikuttavaa NYT-liikuntaa kaavaillaan paikalle.

Tarjoilut ja muut käytännön asiat vaativat myöskin kokouksessa keskustelua ja delegointia. Vastuut saatiin sovittua selkeästi ja kaikki osallistuvat työntekijät tiesivät roolinsa.

Tapaaminen vei suunnittelua aimoharppauksen eteenpäin monella eri tasolla. Tiimi sai vahvistusta siitä millainen konsepti info-illoista on muodostumassa sekä selkeät konkreettiset tiedot tulevasta vaikutti helpottavan tiimin oloa. Tarjoiluista ja muista käytännön asioista sopiminen oli osa kokouksen asialistaa ja niistä sopiminen onnistui hyvin. Jatkossa aikataulu tulee olemaan tiukka ennen ensimmäistä iltaa, mutta tiimillä oli vankka usko asioiden järjestymiseen. Osallisuus oli likipitään entisellään, suunnittelussa mukana olleita nuoria olisi voinut rohkeammin pyytää mukaan markkinoinnin suunnitteluun ja toteutukseen sekä kokous kaipasi muutenkin nuorten ääntä sisältöjen rakentamiseen ja toteutukseen. Aineiston analyysin ja prosessin kuvauksen materiaalina tällä kertaa oli kokouksessa paikalla olleiden tuottamat fläppi-paperit, allekirjoittaneen tekemä muistio sekä muistion pohjalta jalostettu tutkimuspäiväkirjamerkintä saman päivän illalta.

6.2.3 Pilotointi

Pohdittu omaan elämään ja itsenäistymiseen liittyvät asiat? Tule NISU-ILTAAN!

**NISU-
ILLAT
STOASSA, KIPINÄN
NUORISOTALOLLA**

TIISTAI 16.5.2017 KLO 16–19:
ASUMINEN

TIISTAI 23.5.2017 KLO 16–19:
TALOUS

TIISTAI 30.5.2017 KLO 16–19:
INTTIIN VAI SIVARIIN?

Olet tervetullut hakemaan tietoa, kysymään neuvoa ja suunnittelemaan itsenäistymiseen liittyviä asioita toisten nuorten sekä työntekijöiden kanssa. Paikalla on asiantuntijoita kuhunkin teemaan liittyen sekä vertaisnuoria kertomassa kokemuksistaan.

Tarjolla mehua, kahvia, pientä purtavaa ja tietenkin nisua (=pullaa)

Lisätieto: Idän nuorten sosiaalityö ja sosiaaliohjaus 16-29 -vuotiaalle ma-pe klo 9-11 ja 12-14:
Tiimi 1 puh. 09 3104 4147 ja 040 737 4803
Postinumerot: 00960, 00980, 00990, 00890
Tiimi 2 puh 09 3104 4656 ja 040 717 5104
Postinumerot: 00590, 00800, 00840, 00850, 00860, 00870, 00880, 00900, 00910, 00920, 00930, 00940, 00950, 00970

Helsinki

Kuvio 5: Nisu-iltojen pilotoinnin mainos

Pilotointi-iltamat olivat asiasisällöltään hyviä ja moniäänisiä, joskin hieman liian luentomaisia tilaisuuksia. Jokaisessa illassa oli paikalla teeman mukainen asiantuntija ja nuorten ääntä esille asioista toivat kokemusasiantuntijat. Tilaisuuksia vaivasi kuitenkin osallistujakato. Kaikilla kerroilla paikalla oli huomattavasti enemmän aikuisia kun nuoria - se teki keskustelusta tai vertaistuellisuudesta hyvin haastavaa. Paikalla olleiden nuoren määrät illoittain 16.5 kolme kappaletta, 23.5 viisi kappaletta ja 30.5 neljä kappaletta, mutta näistäkin suurin osa oli ennestään tuttuja tai osa heistä oli ollut jossain määrin suunnitteluprosessissa mukana. Tila toimi sinällään ihan hyvin, se mahdollisti luentomaisen otteen mainiosti. Toisaalta siellä oli myös valmiudet asiakkaiden yksilöllisempään kohtaamiseen ja keittiö palveli tarjoilujen näkökulmasta mainiosti. Ainoa mikä pilotointi-

iltamissa epäonnistui oli se, ettei paikalla ollut tarpeeksi asiakkaita. Vetovoimatekijöitä mietittiin tarkemmin arviointipäivässä. Pilotointi-iltojen onnistumista pohdittiin jokaisen iltaman jälkeen yksilöllisesti illasta saadun nuorten palautteen näkökulmasta ja toisaalta iltojen onnistumisen määritti hyvin pitkälti paikalla olleiden nuorten määrä. Osallistuvan havainnoinnin innoittamat tutkimuspäiväkirjamerkinnot toivat ammattilaisen näkökulman iltojen onnistumisesta.

6.2.4 Väliarviointi

Projektitiimi ja käytännön työntekijät (kolme kappaletta Idän nuorten sosiaalityön sosiaaliohjaajia, kaksi heidän esimiestään ja prosessin kulusta vastannut nuorten palveluiden päällikkö sekä allekirjoittanut) kokoontui arvioimaan pilotointivaihetta aamupäivän pituiseen työpajaan Kallion virastotalolle 2.6.2017. Tapaamisen tarkoituksena oli pohtia pilotointia moniulotteisesti, ja siksi päädyimme SWOT-analyysiin. Toisena ydintehtänä oli pohtia onnistumisen edellytyksiä jatkon näkökulmasta. Lopuksi kävimme pienen periaatteellisen keskustelun nuoren sosiaalityön tulevaisuuden näkymistä ylipäätään, jonka huomiot on myös kirjattu tähän raporttiin.

Swot-analyysi

SWOT-analyysi (strengths, weaknesses, opportunities, threats) on kansainvälisesti hyvin suosittu ja tunnettu analyysimalli, jonka avulla voidaan tunnistaa erilaisten hankkeiden, yritysten tai yksilöiden vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia sekä uhkia. Analyysi perustuu sisäisten ja ulkoisten tekijöiden tarkasteluun; sisäisiksi nähdään asiat joihin kyetään itse vaikuttamaan (vahvuudet ja heikkoudet) ja ulkoisiksi taas erilaiset toimintaympäristön muuttujat (mahdollisuudet ja uhat). SWOT-analyysia voidaan käyttää laajalti erilaisten asioiden arvioinnissa ja sieltä nousseiden kohtien perusteella on helppo tehdä toimenpide-ehdotuksia (OAMK 22.2.2018). SWOT-analyysin vaaraksi nähdään se, että se jää vain asioiden nykytilan tarkasteluksi ja toimenpide-ehdotukset ja johtopäätökset jäävät tekemättä. Analyysin pohjalta voidaan tehdä päätelmiä, esimerkiksi siitä kuinka vahvuuksia voidaan käyttää hyväksi, kuinka heikkouksia muutetaan vahvuuksiksi, miten tulevaisuuden mahdollisuuksia hyödynnetään ja kuinka uhkia voidaan välttää. Tuloksena on parhaimmillaan toimintasuunnitelma tulevaisuuden varalle (Innokylä.)

Projektitiimin SWOT-analyysi purkupäivässä 2.6.2017	<u>Vahvuudet:</u> <ul style="list-style-type: none"> ○ Halu kehittää uutta ○ Kehittämistiimi ollut ketterä ja sitoutunut ○ Verkostoituminen ollut rohkeaa ja onnistunutta ○ Ne vähät nuoret jotka tulivat paikalle ○ Pop-up markkinointi (työntekijöiden innostuminen asiasta) ○ Iltojen tietosisältö ○ Järjestelyt toimivat 	<u>Heikkoudet:</u> <ul style="list-style-type: none"> ○ Työntekijöiden oma ääni jäi tilaisuuksissa tosi vähälle ○ Tylsät luennoitsijat ja liian koulumaiset tietosisällöt ○ Tapa-Paikka-Ajankohta väärä pilotoinnille ○ Tila ei vetovoimainen ○ Toteutuksella liian kiire ○ Nuorten motivointi paikalletulemiseen ei onnistunut ○ Markkinoinnin epäonnistuminen (ei tavoitettu nuoria) ○ Onko toiminta oikeanlaista, jos osanotto noin vähäistä? ○ Nuorten osallisuus ailahteli suunnittelun eri vaiheissa
	<u>Mahdollisuudet:</u> <ul style="list-style-type: none"> ○ Työntekijät itse saaneet tietosisältöä luennoitsijoilta jatkoa varten ○ Tieto siitä miten ei kannata menetellä ○ Tarve itsenäistymisen tukeen edelleen olemassa ○ Saadaan kokeilla uutta ○ Suunnittelu ja verkostojen löytäminen ○ Ei lannistuttu, vaan projektiryhmällä edelleen halua toteuttaa hommaa jatkossa ○ Tieto, miten nuoret sai paikalle ○ Uusi tapa tehdä sosiaalityötä löytymässä ○ Työntekijöiden innokkuus ja kehittämishalu ○ Erilaisen konseptin luominen ja kehittäminen ○ Hyvät järjestelykyvyt ○ Kumppanuudet ○ Toimintaa tulisi kehittää toiminnallisempaan suuntaan 	<u>Uhat:</u> <ul style="list-style-type: none"> ○ Nuorten osallisuus jää heikoksi (liian työntekijälähtöistä) ○ Huono suunnittelu ○ Nuoret jäävät tavoittamatta ○ Into laskee, jos ei tule onnistumisia ○ Työtapaa ei kehitetä, vaan pusketaan väkisin samalla sapluunalla ○ Jääkö kehittämistyölle aikaa (nyt tehty juosten kusten muun työn ohessa) ○ Alueellisen yhteistyön toimimattomuus ○ Jos laajennetaan koko kaupunkiin, niin kuka kordinoi missäkin ja mitä? ○ Mainonta ei mennyt tarpeeksi laajalle ○ Ei aina tiedetty että, kuka tekee ja mitä

Kuvio 6: Projektitiimin SWOT-analyysi purkupäivässä 2.6.2017

Kehittämisen prosessin vahvuuksia pohdittaessa tiimi nosti esille kehittämismyönteisen ilmapiirin työyhteisössään ja kehittämistiimin nähtiinkin olevan ketterä ja sitoutunut toimintaan. Vahvuuksina nähtiin myös onnistunut uusien yhteistyökumppanien rohkea haaliminen, joka voi poikia paljon hyvää jatkoa ajatellen. Rohkea epä-sosiaalityömainen markkinointistrategia jalkautumisineen nähtiin myös uutena ja onnistuneena tapana tehdä sosiaalityötä. Toimivat käytännön järjestelyt uudessa paikassa sekä infoiltojen sisällöllinen anti moniäänisine luennoitsijoihin koettiin vahvuutena. Iloisia oltiin myös niistä harvoista paikalle saapuneista nuorista ja nähtiin iltojen olleen kuiteinkin heille merkityksellisiä.

Heikkouksina pidettiin työntekijöiden oman äänen ja ohjauksellisuuden vähäisyyttä, tätä pidettiin mahdollisena osasyynä asiakaskatoon. Luentojen tylsyys ja koulumaiset sisällöt nähtiin myös tekijänä, joka mahdollisesti heikensi osallistujamäärää ja oli vaivaannuttavaa paikalla olleille nuorille. Pilotoinnin ajankohdallinen sijoittuminen myöhäiseen kevääseen sekä nuorisotalon maine hieman nuoremman asiakaskunnan ajanviettopaikkana nähtiin myös heikkoutena. Toteutuksen aikataulua ja etenkin markkinointiruljanssin pyörytystä pidettiin liian kiireisenä ja näiden seikkojen nähtiin vaikuttavan onnistumiseen negatiivisesti. Nuorten motiivointi ja sitouttaminen paikalle saapumiseen nähtiin isona epäonnistumisena, sillä osallistujamäärä jäi kauas tavoitteista. Nuorten sitouttamista mietittiin myös osallisuuden näkökulmasta. Yksi ajatus olikin, että oliko liian ailahteleva osallisuus suunnittelun eri vaiheissa syynä heikkoon osanottajamäärään ja olisiko toimintaa suunniteltaessa pitänyt kuunnella nuorten toiveita enemmän? Osallisuudelle ei nähty olevan mitään suunnitelmaa, vaan se vaihteli kerta kerralta.

Mahdollisuuksina pidettiin työntekijöiden oman tietotaidon kasvaminen luentojen sisältöjä kuunnellessa, näitä oppeja kykenee itse soveltamaan asiakastyössä jatkossa. Hyvänä mahdollisuutena nähtiin se, että uusi jalkautuva ja ulospäin suuntautuva tapa tehdä sosiaalityötä on muodostumassa. Kehittämismyönteinen ja dynaaminen ilmapiiri sai useita mainintoja ja se nähtiinkin isona voimavarana tulevaisuutta ajatellen. Uusien kumppanuuksien löytyminen nähtiin niin ikään tulevaisuuden kannalta tärkeänä. Kyky oppia epäonnistumisista ja eräänlainen lannistumattomuus sekä tiimin hyvät organisointitaidot koettiin myös myönteiseksi jatkoa ajatellen.

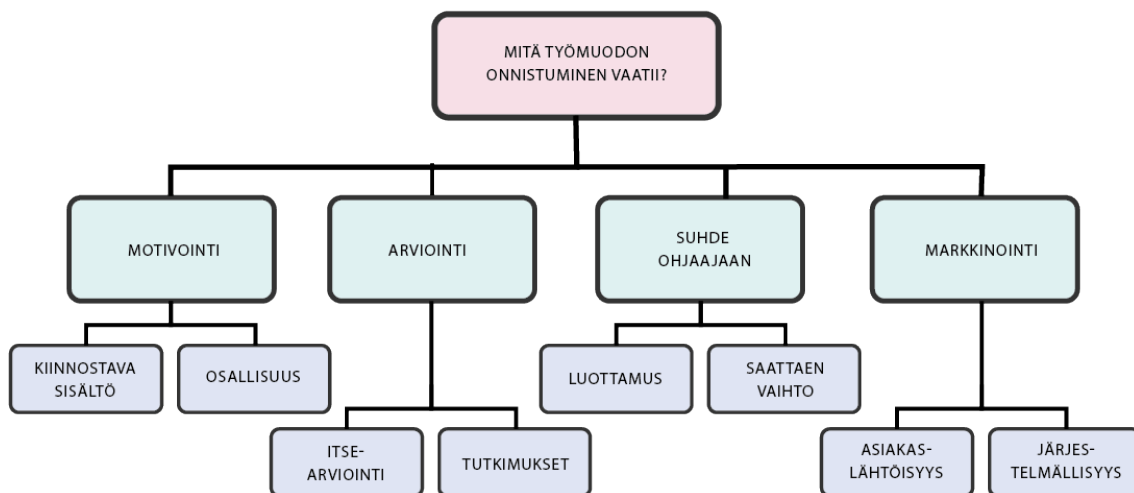
Suurimpana uhkana jatkoa ajatellen nähtiin eräänlainen jumiutuminen nykyiseen epäonnistuneeseen työmalliin, jossa nuoren osallisuus ei toteutu riittävästi ja kehittäminen tapahtuu jatkossakin kiireessä ”juosten kusten”. Vaikka ryhmä vaikutti mahdollisuuksien valossa lannistumattomalta koettiin kuitenkin onnistumisten puute jatkossa lamaavana ja lannistavana asiana. Uhkana pidettiin myös sitä, että asiakkaita ei löydetä jatkossakaan ja asiakkaiden löytämiseksi pitääkin tiimin mukaan tehdä jatkoa ajatellen eniten töitä. Kehittämistiimin sisäiseen viestintään tulee jatkossa kiinnittää myös huomiota, sillä uhkana nähtiin nykyisen kaltainen tilanne, jossa ei aina tiedetty mitä muut tekevät. Lopuksi mietittiin myös hieman isompia linjoja, ja uhkana nähtiin työmuodon koordinoimattomuus koko kaupungin tasolla.

Onnistumisen edellytykset? - fläpin pohdinnat

Arviointipäivässä mukana ollut projektitiimi pohti toisessa osiossa sitä, kuinka onnistuminen olisi parempaa jatkossa ja minkälaisia asioita se edellyttää miettimään suunnittelu- ja toteu-

tusvaiheissa. Jokainen osallistuja sai neljä kappaletta Post-it lappuja, joihin kirjoitettiin kehittämideoita. Näitä lappuja sitten laitettiin fläppipaperille, jonka jälkeen niitä alettiin yhdessä ryhmittelemään erilaisiin pääluokkiin. Pääluokkia ilmeni neljä kappaletta: 1) Motivointi, 2) Arviointi, 3) Suhde ohjaajaan ja 4) Markkinointi.

ONNISTUMISEN EDELLYTYKSET

Kuvio 7: Onnistumisen edellytykset

Motivoinnissa nousi esille ajatus siitä, että nuoria lähtökohtaisesti kiinnostaa sisällöllinen anti eli uuden oppiminen on heille mielekästä ja tärkeää. Toinen näkökulma oli, että kohderyhmään kuuluvat nuoret eivät motivoitu pelkällä ”nisulla ja mehulla” kuten muutaman vuotta nuoremmat tekevät esimerkiksi Luotsi-toimintojen piirissä. Koettiin tärkeäksi oman ”jutun” eli työidentiteetin löytyminen. Yksi tärkeä huomio tiimiltä oli osallisuuden suhteen, kaikenlaisia nuoria kaivataan mukaan suunnitteluun ja tuen tulisi olla jatkossa toiminnallisempaa.

Toinen pääluokka oli arviointi, jossa selkeimmin nousi esille kaipuu ulkopuolisesta arvioinnista (opinnäytteet, tutkimukset) sekä toisaalta vahva tarve kriittiseen itsereflektioon. Tähän tarpeeseen vastaamiseen avaimet ovat tiimin mielestä johdolla, jonka tehtävänä on mahdollistaa itsekritiikki työajan puitteissa sekä markkinoida tutkimusmahdollisuutta ulospäin niitä tekeville tahoille.

Kolmantena pääluokkana nousi nuoren ja ohjaajan välinen suhde, joka toimiessaan edistää sitoutumista. Yhtenä näkökulmana oli nuoren ja ohjaajan luottamuksellinen suhde, joka madaltaa kynnystä osallistua toimintaan jatkossa. Kokeilemisen arvoisena nähtiin myös niin sanottu ”saattaen vaihto”, joka tässä tapauksessa tarkoittaa sitä, että nuoren tuo toimintaan mukaan

jo ennestään tuttu aikuinen. Aikuinen kulkee nuoren rinnalla esimerkiksi muutaman tapaamiskerran, että nuori kokee olonsa turvalliseksi uudessa ympäristössä. Viimeisenä näkökulmana tähän pääluokkaan nousi idea vertaistuellisesta ryhmätoiminnasta, joka toimiessaan toisi paljon uusia ulottuvuuksia ja vetovoimatekijöitä.

Viimeisenä selkeänä aihepiirinä nousi markkinointi, jossa peräänkuulutettiin nuorten näköistä ja asiakaslähtöistä markkinointia enemmän kuin pilotointivaiheessa. Markkinointimethodeihin kaivattiin myös uudistuksia, pilotoinnin katu- ja ostoskeskuskäytävyyden sijaan kaivattiin enemmän systemaattisempaa sosiaalisen median käyttöä markkinointitarkoituksessa. Viimeisenä ajatuksena esille nousi kysymys siitä, missä toimintaa tulisi jatkossa järjestää. Pilotoinnissa käytössä ollut nuorisotalo ei normaalistikkaan tavoita 16 - 20 -vuotiaita nuoria kuin harvakseltaan, joten kynnys teemalliseen ja hieman arkaa aihetta käsittelevään info-iltaan on selkeästi noussut liian korkeaksi.

Mitä on nuorten sosiaalityö jatkossa?

Nuorten sosiaalityö kaipaa työntekijöiden näkökulmasta katseltuna imagollista uudistumista ja uudenlaista raikkaampaa tunnettuutta kaupunkilaisten keskuudessa. Tähän kehittämispäivillä ajateltiin ratkaisuksi uudenlaisen työtavan sisäänajoa, jossa päästäisiin "ulos sossupoterosta" eli työtä tehtäisiin enemmän asiakaslähtöisesti, jalkautuen ja mahdollisuuksien mukaan myös virastoaikojen ulkopuolella. Tärkeänä nähtiin myös näkyminen alueella esimerkiksi tapahtumissa, alueen erilaisissa viranomaisverkostoissa tai vaikkapa sosiaalisessa mediassa. Markkinointiin tulee panostaa jatkossa, toiveissa on tehdä systemaattinen ja selkeä markkinointisuunnitelma, jossa käy ilmi, mistä viestitään kulloinkin ja miten.

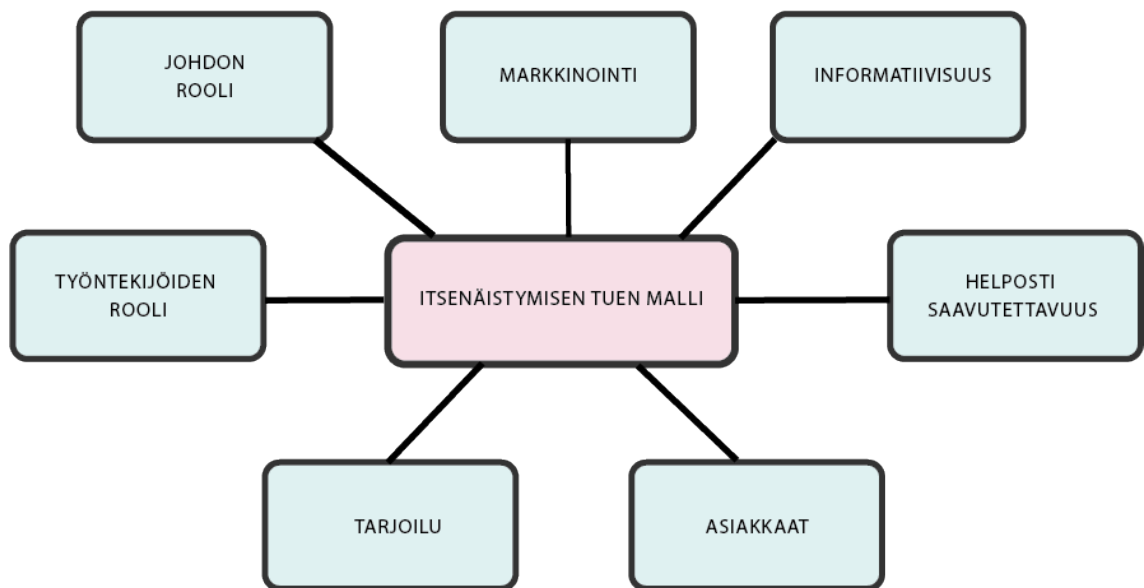
Kehittämistiimi sai aamupäivästä paljon irti ja kykeni kriittiseen oman toiminnan tarkasteluun. Arviointimetodit toimivat hyvin ja tiimi saikin hyvän määrän materiaalia tulevaisuuden ratkaisuja silmällä pitäen. Tunnelma tiimin kesken oli lievistä epäonnistumisesta huolimatta positiivinen ja ratkaisukeskeinen, joten näen, että tästä on hyvä jatkaa. Olisin kaivannut arviointiinkin nuoria paikalle, mikä olisi tuonut purkuun moniäänisyyttä, osallisuutta ja kokemusasiantuntijuutta. Näen osallisuusprosessin jääneen hieman kesken. Aineistona, jonka pohjalta tämän prosessivaiheen kuvaus tehtiin, oli tällä kertaa nippu erilaisia Post-it -lappujen täyttämiä fläppipapereita sekä merkinnät allekirjoittaneen tutkimuspäiväkirjasta saman päivän illalta.

7 Yhteenvetoa ja jatko-ideoita

7.1 Itsenäistymisen tuen-malli pilotointivaiheen jälkeen

Pilotointiprosessi ensimmäisestä kartoittavasta tapaamisesta viimeiseen arviointipäivään kesti yhteensä yhdeksän kuukautta. Pilotoinnin tuloksena muotoutuneen mallin voi nähdä koostuvan seuraavista osa-alueista:

MALLI PILOTOINNIN JÄLKEEN

Kuvio 8: Malli pilotoinnin jälkeen

Informatiivisuus: Ulkopuoliset luennoitsijat kertovat kustakin teemasta omasta näkökulmastaan, jonka jälkeen on mahdollisuus vertaistuelliseen keskusteluun mikäli tarvetta siihen ilmenee. Jokaisessa teemassa on myös pikalla kokemusasiantuntijoita jakamassa tietoutta nuorten äänellä.

Helposti saavutettavuus: Tilan tulee olla maineeltaan neutraali sekä helposti lähestyttävä ja sijaita hyvien liikenneyhteyksien lähellä. Itsenäistymisen tukea tulee järjestää mielellään arki-iltaisain.

Asiakkaat: Asiakkaita tavoitellaan "kohdennetun universalismin" tavoin eli tilaisuudet ovat lähtökohtaisesti avoimia kaikille kiinnostuneille, mutta markkinointia kohdennetaan heihin, joilla nähdään olevan haasteita itsenäistymiseen liittyvien osa-alueiden kanssa. Yksittäisellä työntekijällä ei ole velvollisuutta tuoda omia asiakkaitaan palvelun piiriin, ellei sille ole selkeää tarvetta.

Tarjoilu: Tarjoilu nähtiin suunnitteluvaiheessa vetonaulana, joka houkuttelee asiakkaita paikalle. Tarjoiluun kulminoituu osaltaan myös sosiaalityön uusi työtapa, sillä perinteisesti Helsingin kaupungin sosiaaliohjaajilla tai sosiaalityöntekijöillä ei ole ollut valtuuksia tai mahdollisuuksia kestitä asiakkaitaan.

Työntekijöiden rooli: Työntekijöiden vastuulla on käytännönasioiden hoitaminen, kuten tapahtumien markkinointi, tilan järjestäminen, sisään tulevien asiakkaiden kohtaaminen ja rohkaisu, ja tarjoilujen esille laittaminen. Lisäksi työntekijöiden tehtävänä on vertaistuellisen keskustelun järjestäminen sekä iltamiin osallistuneiden asiakkaiden yksilöllisemmän tuentarpeen kartoittaminen.

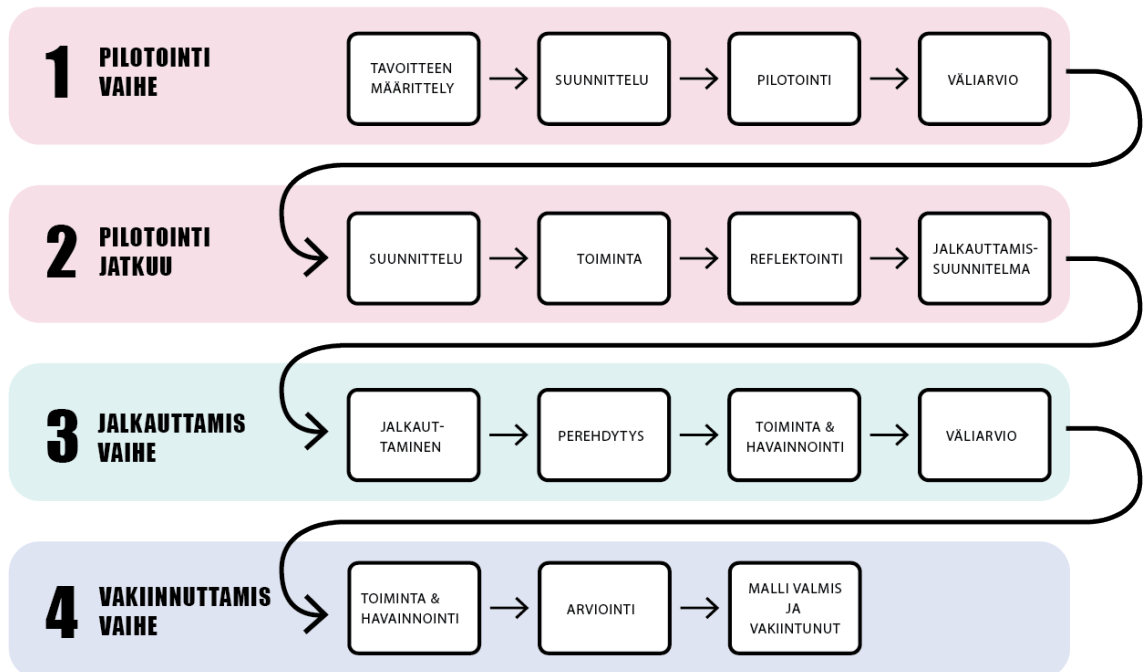
Johdon rooli: Työntekijöiden operatiivisten esimiesten tehtävänä on mahdollistaa työntekijöille kokeiluvapaan ilmapiirin muodostuminen sekä resurssien (talous, työaika) myöntäminen. Heille kuuluu myös vastuu mallin kehittämisen seurannasta sekä arvioinnista.

Markkinointi: Itsenäistymisen tuen markkinointi on monikanavaista. Asiakkaille suuntautuva markkinointi koostuu jalkautumisesta julkisiin tai puolijulkisiin tiloihin, potentiaalisten nuorten henkilökohtaisesta kohtaamisesta ja motivoinnista sekä näkyvyydestä sosiaalisessa mediassa. Viranomaisille markkinoidaan sosiaali - ja terveystoimialan omissa kanavissa, alueellisissa työntekijätapaamisissa sekä työntekijöiden henkilökohtaisiin suhteisiin perustuvassa puskaradiossa.

7.2 Työmuodon kehittäminen jatkossa

Itsenäistymisen tuen malli ei ollut pilotoinnin perusteella kovinkaan valmis levitettäväksi muihin sosiaaliviraston nuorten sosiaalipalveluiden toiminta-alueille, joten sen kehittämistä päätettiin jatkaa itäisessä Helsingissä ainakin vielä syksyn 2017 ajan. Kehittämisen jatkosta sovittiin purkupäivässä kesäkuussa 2017.

KEHITTÄMISPROSESSI JATKOSSA

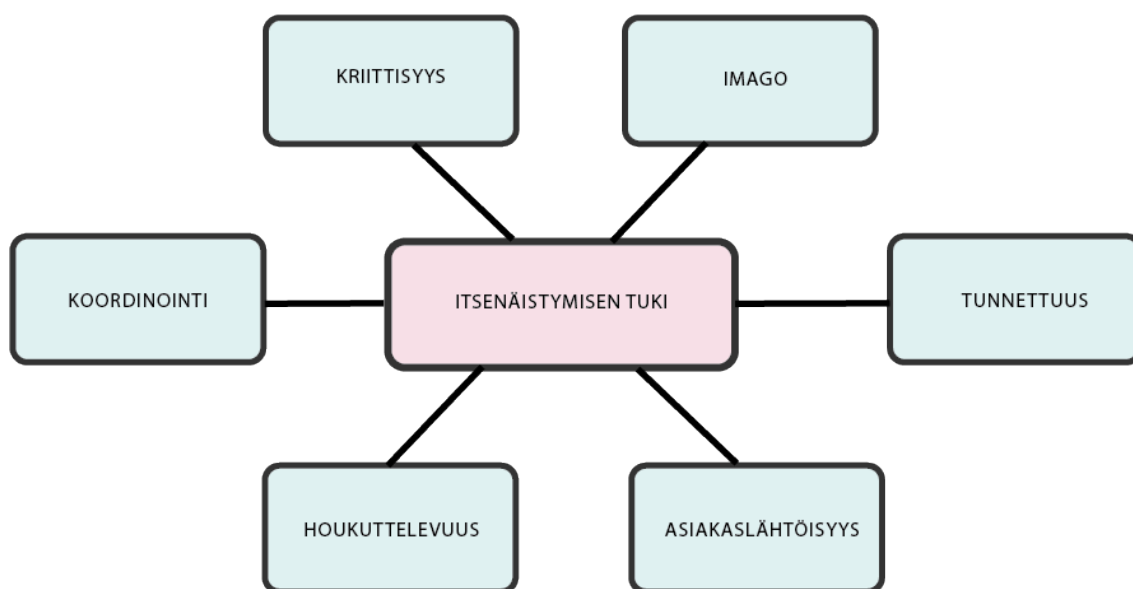
Kuvio 9: Kehittämisen prosessi jatkossa

Pilotointivaiheen (1) teoriaa ja käytännön toteutusta kuvattiin luvussa 6. Tulevien vaiheiden toimenpide-ehdotukset koostuvat tutkimuksellisen kehittämisen syklisen mallin teoriapohjasta, pilotoinnin antamista kokemuksista sekä sosiaali- ja terveysviraston organisaatorakenteen luomien reunaehtojen perusteella. Pilotointia ja työmuodon kehittämistä jatketaan vaiheessa (2) pilotoinnin toinen kierros, jossa pyritään välttämään ensimmäisen kehittämissyklin heikkouksia ja uhkia ja keskittymään vahvuuksiin ja mahdollisuuksiin. Tärkeänä osatavoitteena toisella kierroksella on selkeän jalkauttamissuunnitelman tekeminen. Kun työmuotoa on saatu kehitettyä pidemmälle jalkauttamiskelpoiseksi niin siirrytään vaiheeseen (2) Jalkauttamisvaihe. Malli toistaa pitkälti toimintatutkimukselle tyypillistä syklistä kiertoa, joka tässä tapauksessa tarkoittaa alkuun uusien työntekijöiden perehdyttämistä työotteen nyansseihin. Sen jälkeen uudella alueella toteutetaan mallin mukaista toimintaa ja sitä havainnoidaan kriittisesti. Sen jälkeen on syytä pitää uusi väliarviointi, jossa toimintaa pohditaan kriittisessä hengessä. Jalkauttamisvaiheen jälkeen seuraa (3) vakiinnuttamisvaihe, jossa toimintaa jatketaan jalkauttamisvaiheessa saatujen oppien viitoittamana. Toiminta vaatii edelleen kriittistä havainnointia ja vaikuttavuuden ja toimivuuden arviointia. Optiot uusiin kehittämissykleihin ovat olemassa, jos reflektointi ja tarve niin osoittaa.

7.3 Ehdotus ”Itsenäistymisen tuen” -brändiksi

Tutkimuksen aineiston ja prosessin arvioinnin myötä ilmeni että, työmuoto vaatii toimiakseen paremmin jatkossa neutraalin tai jopa positiivissävytteisen maineen (imago), hyvän markkinointisuunnitelman (tunnettuus), asiakaslähtöistä (asiakaslähtöisyys) ja vetovoimaista (houkuttelevuus) toimintaa, ja sitä että johto vie kehittämistä järjestelmällisesti eteenpäin eri puolilla kaupunkia (koordinointi) sekä työntekijöiden laaja-alaista itsereflektiota ja ulkopuolista vaikuttavuustutkimusta (kriittisyys).

ITSENÄISTYMISEN TUEN BRÄNDI

Kuvio 10: Itsenäistymisen tuen brändi

Imagolla tässä tarkoitetaan raikkaampaa ja joustavampaa sosiaalityön otetta. Pitää päästä pois perinteisestä sossunluukku-kukkahattutäti-poterosta ja alkaa kohtaamaan asiakkaita joustavammin eri ympäristöissä (jalkautuminen, sosiaalinen media yms), toiminnallisemmin ja myös tarvittaessa virka-ajan ulkopuolella. Tämä on pieni osa isompaa prosessia, joka on sosiaalityössä ja sosiaaliohjauksessa vääjäämättä tuloillaan.

Tunnettuus on iso osa brändin rakentumisesta. Markkinoinnin tulee olla systemaattista, monikanavaista ja asiakaslähtöistä. Systemaattisuus tarkoittaa selkeää rakennetta ja vastuunjakoa markkinointisuunnitelmaan, kuka viestii missäkin ja milloin? Monikanavaisuus tarkoittaa erilaisia markkinointikanavia ja -metodeja eri kohdeyleisölle: 1) nuorille esimerkiksi sosiaalinen media tai palveluohjaus asiakastilanteissa; 2) vanhemmille esimerkiksi wilma-viestit, erilaiset mediat (lehdet, kaupungin internet-sivut, sosiaalinen media ym.), 3) viranomaisille alueta-

paamiset, tiimikokoukset, henkilöstön e-mail ym. Asiakslähtöinen tarkoittaa sitä, että asiakailta pitää kysyä, minkälainen viesti menee nuorille aikuisille läpi ja pyytää jo toiminnassa mukana olevia asiakkaita mukaan markkinoinnin suunnitteluun.

Asiakslähtöisyys on Luotsi-toiminnoissa iso vetovoimatekijä asiakkaiden sitoutumisessa toimintaan ja tärkeä palanen heidän asiakasprosessiensä onnistumisessa ja tähän suuntaan tulisi itsenäistymisen tukeakin kehittää. Toiminnan tulee olla hyvin pitkälle asiakkaiden tarpeista ja mielenkiinnon kohteista lähtöisin. Toki työntekijöiden ja johdon tehtävänä on rajata suunnittelua esimerkiksi käytettävissä olevien resurssien määrittelyllä tai toiminnan tarkoituksenmukaisuuden painottamisella. Tällainen toimintatapa sosiaalityölle vielä melko uutta, eli muutos vaatii aikaa ja uskallusta.

Houkuttelevuus on osa toimintaa, kun se on asiakkaan mielestä hyödyllistä, mielenkiintoista sekä tarpeellista. Tärkeää on myös tuttu, turvallinen ja luotettava ohjaajakontakti, jonka kanssa voi puhua muutenkin kuin pelkästään ongelmalähtöisesti. Vertaistuki, yhdessä tekeminen ja muut nuoret on oleellinen osa vetovoimaisuutta, toki toimintaa voi myös välillä rajata yksilöllisempään suuntaan tarpeen mukaan.

Koordinointi tarkoittaa tässä yhteydessä sitä, että johdolla on oltava vastuu kehittämisen eteenpäin viemisestä niin tiimien kuin koko kaupungin tasolla. Johdon tehtävänä on taata työntekijöille riittävät resurssit toiminnan kehittämiseksi, näkyvän ja hiljaisen tiedon vieminen, tarkkailla toiminnan tasalaatuisuutta eri kaupungin yksiköissä sekä mahdollistaa itsenäistymisen tukemistyötä tekevien keskinäinen reflektio ja yhteistyö.

Kriittisyys on kaiken tehtävän työn perusta. Ohjaajan tai tiimin tulee kyetä laaja-alaiseen itsereflektioon, jossa pohditaan omien ratkaisujen vaikutusta työn kohteeseen. Työntekijän tulee pystyä perustelevaan oma olemassaolonsa suhteessa palvelujärjestelmään, mikä on minun työni tehtävä ja mitkä ovat sen vahvuuksia, heikkouksia jne. Toisaalta uudehko työmalli vaatii aina ulkopuolista kriittistä analyysiä, jossa työtä ja sen tekijää katsotaan ulkopuolisin ja tuorein silmin.

7.4 Osallisuuden ja asiakslähtöisyyden arviointia

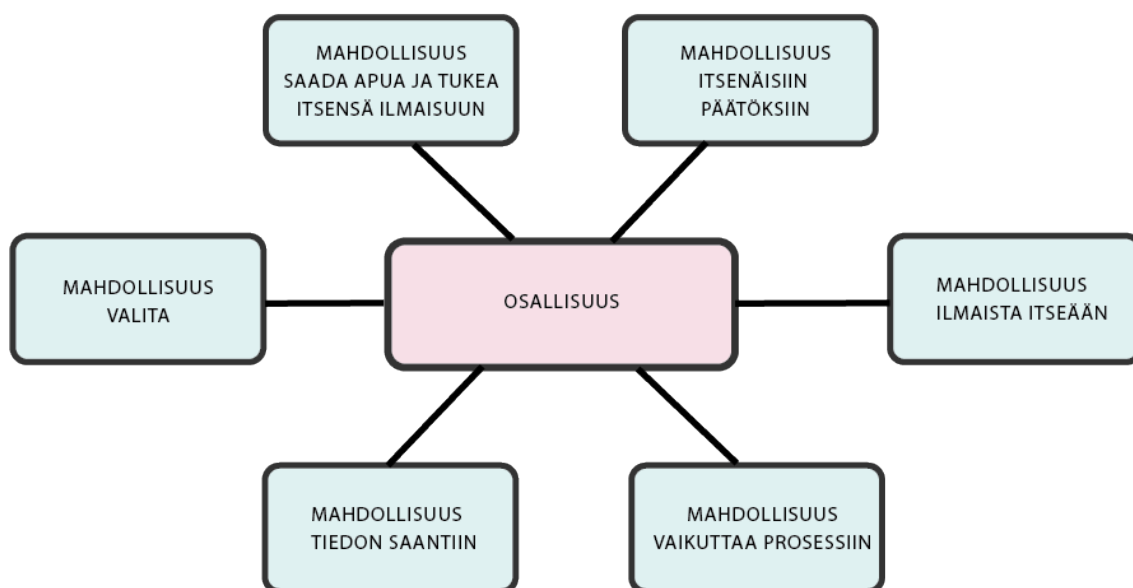
Helsingin kaupungin uuden asukkaiden osallisuus ja -vuorovaikutusmallin (Osallisuus ja -vuorovaikutusmalli) perustana on kaupunkilaisten tieto ja osaaminen. Tarkoituksena on rakentaa parempaa Helsinkiä yhdessä. Osallisuusmallin periaatteet ovat yksilöiden ja yhteisöjen osaaamisen ja asiantuntijuuden hyödyntäminen, asukkaiden omaehtoisen toiminnan mahdollistaminen sekä yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien luominen kuntalaisille. Osallistavaan

budjetointiin tullaan varaamaan vuonna 2018 4,4 miljoonaa euroa ja 12-vuotiaat ja sitä vanhemmat asukkaat pääsevät äänestämään tämän rahan käytöstä heiltä kerättyjen ehdotelmien pohjalta. Tässä piilee tulevaisuudessa mahdollisuus nuorten omaehtoisen tekemisen mahdollistamiselle, prosessin tukemiselle ja seurannalle esimerkiksi itsenäistymisen tukea ajatellen.

Suunnittelun ja toteutuksen perustana tulisi olla mukana olevien nuorten mahdollisimman suuri osallisuuden taso. Lastensuojelulain (417/2007) mukaan lastensuojelua toteutettaessa on selvitettävä lapsen tai nuoren toivomukset ja mielipide sekä otettava ne huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla. Nuorelle kuuluu mahdollisuus vaikuttaa hänen kanssaan tehtävään työhön, miten, missä ja milloin hänen elämäänsä liittyviä asioita käsitellään. Ottamalla lapset ja mahdollisesti heidän vanhempansa mukaan kehittämään palveluita, työntekijät ja palveluista vastaava johto voivat ymmärtää paremmin työn todellisuutta asiakkaiden näkökulmasta (Lavikainen, Puustinen-Korhonen, Ruuskanen 2014, 18-19).

Osallisuutta on kuvattu monin eri mallein, tähän työhön sopivimmaksi ilmeni Thomasin (2002, 175-176) tekemä malli ”Osallisuuden ulottuvuudet”. Mallissa osallisuus jaetaan erilaisiin ulottuvuuksiin, joissa näiden suhteet voivat vaihdella ja täten lapsen tai nuoren kokemus siitä voi olla erillainen. Osallisuuden ulottuvuudet ovat 1) mahdollisuus valita, 2) mahdollisuus tiedon saantiin, 3) mahdollisuus vaikuttaa prosessiin, 4) mahdollisuus ilmaista itseään, 5) mahdollisuus saada apua ja tukea itsensä ilmaisemiseen sekä 6) mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin.

OSALLISUUDEN ULOTTOVUUDET

Kuvio 11: Osallisuuden ulottuvuudet Thomasin (2002) mukaan

Pilotoinnin suunnittelu - ja toteutusprosessin asiakasosallisuutta arvioitaessa voidaan lähteä siitä, että se oli pääosin hyvällä tasolla. Thomasin mallin mukaan asiakkaiden osallisuus täyttyi ainakin hetkittäin kaikilla kuudella osa-alueella. Suunnittelussa ja toteutuksessa mukana olleet nuoret olivat vapaaehtoisesti mukana, joten heillä oli mahdollisuus valita osallistuakko vai eikö. Nuoret saivat prosessin alussa tiedon siitä, mihin olivat lähdössä mukaan ja kuinka suunnittelu eteni. Tiedotus nuoriin päin toimi hyvin, he olivat mukaan yhteisellä sähköpostilistalla ja lisäksi jokaisen nuoren ”vastuuohjaaja” antoi vielä yksilöllisempää tiedotusta tai muistuttelua. Nuoria kuultiin prosessin suunnittelussa pitkin matkaa, mutta tässä kohden osallisuus ei mielestäni täyttynyt parhaalla mahdollisella tasolla. Nuoret saivat tuottaa sisältöjä valmiisiin aikuisten asettamiin raameihin, mutta olisin kaivannut heille mahdollisuutta vaikuttaa myös siihen millainen pilotointi tulee olemaan rakenteeltaan. Työpaja missä olisi ollut pelkästään nuoria paikalla olisi ollut jossain vaiheessa kehittämisprosessia paikallaan heidän äänensä kuuluvuuden takaamiseksi. Nuoret tulivat kuulluksi ja heillä oli mahdollisuus ilmaista itseään koko prosessin ajan, eri asia oli se otettiin heidän ehdotuksiaan vakavasti ja oliko kuuleminen systemaattista aikuisten puolelta. Nuoria pyrittiin tukemaan ja rohkaisemaan itseilmaisuun, mutta tässäkin olisin kaivannut enemmän heidän omaa puhdasta ideointiaan. En usko, että mukana olleet nuoret olivat niin näköalattomia, että he kaipasivat näin paljon aikuisten ohjausta. Kuudes ulottuvuus, jonka mukaan asiakkaalla tulisi olla mahdollisuus itseänsä päätöksiin, oli nähdäkseni kaikkein heikoimmalla tolalla: heille ei suotu mahdollisuutta ideoida itsenäisesti ja vapaasti missään vaiheessa prosessia. Tutkijana ja tarkkailijana näen ettei asiakasosallisuudelle ei ollut selkeää ja jäsenettyä suunnitelmaa, vaan osallisuuden aste ja ilmenemismuodot vaihtelivat kerta kerran jälkeen. Suurinta osaa suunnittelutilaisuuksia vaivasi sama tauti: raamit tulivat aikuisilta, jotka nuoret täyttivät aikuisten ohjauksella.

7.5 Tutkimusetiikka ja tutkimuksen luotettavuus

7.5.1 Tutkimuksen eettisyys

Laadullisen tutkimuksen eettisyys on tärkeää. Kohdejoukkoa valittaessa on myös tarkkaan syytä harkita, mikä on tutkijan suhde tiedonantajiin (Latvala ja Vanhanen-Nuutinen 2001, 39). Aineiston keruun alussa osallistujille on hyvä selittää, mikä työn tarkoitus on, ja mikä osuus heillä on. Tämä opinnäytetyö on pyritty toteuttamaan vapaaehtoisuuden, tutkimukseen osallistuvien anonymiteetin ja tutkijan ja tutkittavien välisen luottamuksen puolesta moitteettomasti. Kaikki kehittämisprosessiin osallistuneille tahoille on kerrottu, että kehittämisestä tehdään tutkimusta ja kaikkea tuotettua aineistoa tullaan käyttämään tutkimuksen teon tukena.

Tutkimusetiikkaa huomioin myös siten, etten luonut tietoa tyhjästä, vaan kaikki perustui aineistosta nousseisiin havaintoihin (Mäkinen 2006, 11-12). Tietoa, jota kehittämistiimi aineistoissa tuotti, pyrin pitämään myös yleisellä tasolla ja esittelemään sen yleisesti hyväksytyjen tapojen mukaisesti. En kuitenkaan ollut eettisessä mielessä täysin vapaa, vaan jouduin koko prosessin ajan ottamaan huomioon kehittämistiimiin kuuluneiden ihmisten ammattillisuuden sekä sosiaalialalla vallitsevat normit, lait ja yleiset eettiset käsitykset (Mäkinen 2006, 34). Opinnäytetyön yksi tärkeä eettinen perusta oli myös se, että tulokset pitävät paikkansa, ne voidaan tarkistaa, mahdollisesti yleistää ja julkistaa ilman, että mahdollisia virheitä peiteltäisiin (Mäkinen 2006, 102). Tulosten ja jatkotoimenpide-ehdotusten pohjana on aineistolähtöisyys, teorian tieto sekä omat käsitykseni. Koen olleeni tutkimusta tehdessäni puolueeton ja asiakaslähtöinen, mutta olen myös pyrkinyt tiedostamaan vallitsevan toimintaympäristön realiteetit ja lainalaisuudet.

7.5.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tapaustutkimuksen luotettavuudelle on tyypillistä se, että tutkija ajattelee aiheellisesti kaikkien ihmisiä tai kulttuureita koskevien kuvauksien olevan ainutlaatuisia. Tällöin perinteiset luotettavuuden ja pätevyyden arvioinnit eivät tule kysymykseen. Kuitenkin tutkimuksen luotettavuutta pitäisi pystyä jollain tavoin arvioimaan, tällöin tutkijan tehtävä on raporttia kirjoittaessaan kertoa mahdollisimman tarkasti tutkimuksen kulku ja miten siinä mainittuihin johtopäätöksiin on päästy. Kuvattaviksi ydinasioiksi yleensä nähdään henkilöiden, paikkojen ja tapausten avaaminen. Validius (luotettavuus) tällöin merkitsee kuvauksen ja siihen liitettyjen selitysten ja tulkintojen yhteensopivuutta. Aineiston tuottamisen olosuhteiden avaaminen, aineiston analyysin kuvaaminen sekä tulosten tulkintaan liitettyjen teoreettisten mainintojen kertominen kuuluvat luotettavan tutkimuksen ominaisuuksiin. Suora lainaus aineistosta tai autenttiset dokumentit ja niiden pohdinta lisäävät luotettavuutta lukijan silmissä. Useiden erilaisten tutkimusmenetelmien käyttö (triangulaatio) yhtäaikaan lisää vakuuttavuutta. Triangulaatiolla voidaan tarkoittaa myös useamman erillisen tutkijan työpanosta tai monentyyppisen aineistojen rinnakkaista käyttöä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 227-228). Tässä tutkimuksessa triangulaatio ilmeni monipuolisena aineistona, jota sovellettiin yhdessä tutkijan tekemien havaintojen kanssa suhteessa kehitettävään malliin.

Olen arvioinut opinnäytteeni luotettavuutta läpi koko tutkimusprosessin ja sen tulosten raportoinnin ajan. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden arviointi ulottuu koko tutkimusprosessiin: tiedonkeruu menetelmien valintaan, aineistonkeruuseen, tutkimusaineiston arviointiin, laadullisen aineiston analyysin eri vaiheisiin ja raportointiin (Latvala ja Vanhanen-Nuutinen 2001, 30). Kriittinen tarkastelu ei noudata tarkkoja sääntöjä, koska jokainen tutkimus on ainutkertainen ja tilannesidonnainen, kuten tämäkin. Tutkimuksen sisäinen luotettavuus lähtee siitä, että tiedon tulee pysyä muuttumattomana tutkimuksen kuluessa ja ilmiöt tulee

kyetä tavoittamaan sellaisina, kuin osallistujat ne ilmaisevat (Nieminen 1997, 215-219). Tutkijana olen kirjoittanut kaiken aikaa tutkimuspäiväkirjaa, jossa on tiimin tapaamisten, dokumenttien ja keskustelujen kirjaamista, avaamista ja pohdintaa. Olen pyrkinyt johtopäätöksiä tehdessäni pysymään neutraalina, toki tarpeen mukaan olen laittanut sekaan ripauksen nykyisestä ammatistani kumpuavaa tietotaitoa. Tällöin olen pyrkinyt erottelemaan sitä, mikä kumpuaa teoriasta ja mikä käytännöstä.

8 Pohdinta

Suomalainen sosiaalipolitiikka on vuosisadan aikana kasvanut pakollisesta köyhäin- ja vaivahoidosta yhdeksi maailman kattavimmista hyvinvointivaltioista. Kiivainta aikaa järjestelmän kehittymiselle olivat vuodet 1957-1985, jolloin kehitettiin vauhdilla sairaalapalveluita, kansaneläkejärjestelmää, työttömyysturvaa, päiväkoteja sekä koulutusta. 1990-luvun alun laman jälkeen kehitys on ollut hitaampaa tai jopa osaa aiemmin rakennetuista järjestelmistä on ajettu heikompaan suuntaan (Hiilamo, Niemelä, Pykälä, Riihelä & Vanne 2012, 9-23). Kuitenkin esimerkiksi Hyväkehä-malli on kuitenkin empiirisesti antanut viitteitä siitä, että hyvinvointivaltioon tulee myös jatkossa panostaa kansantaloudellisesti kannattavana (Hagfors & Kalaoja 2010, 30-31).

Viime vuosina etenkin nuorten syrjäytyminen on ollut todella paljon julkisessa keskustelussa erilaisine tarinoineen ja kohtaloineen, joten näen että etenkin nuorten hyvinvointiin tulee jatkossa panostaa tilanteen parantamiseksi. Mediaa seuratessa vaikutelma takkuisesta julkisesta sektorista tulee usein ensimmäisenä esille. Esimerkiksi erilaiset lastensuojelun ongelmat tai johdon aikaansaamat taloudelliset epäselvyydet nousevat usein uutisissa todella arvokkaan perustyön edelle. Sen sijaan esimerkiksi Diakonissalaitoksen tai Me-säätiön hankkeet paistattelevat valokeilassa dynaamisina, notkeina ja raikkaina. Julkisen palvelujärjestelmän pitää kyetä jatkossa paremmin brändäämään toimintaansa ja tehostamaan markkinointiansa, jotta etenkin matalan kynnyksen ja ei-laki-säätteisten palveluiden tarpeessa olevat löytävät niiden piiriin.

Ajat ja olosuhteet muuttuvat ja niin täytyy muuttua myös työtapojen. Sosiaalityössä jatkuvalle itsetutkiskelulle ja kehittämiselle on paikkansa. On syytä harkita tarkkaan mitä työmuotoja jatketaan sellaisenaan, mitä muutetaan ja mitä ajetaan alas, joten tutkivan kehittämisen työote on nousemassa tärkeään rooliin jatkoa ajatellen. Jatkossa olisi tärkeää, että jokaisessa vakinaisessa tai kehitteillä olevassa palvelussa harjoitettaisiin laajamittaista oman työmuodon olemuksen tutkimista. Arvioinnin tavoitteen kirkastamiseksi tai olemisen perustelemiseksi voisi suorittaa joko sisäisesti oman työyhteisön kesken tai käyttää ulkopuolista arvioijaa. Asiakkaan mielipiteillä on myös väliä ja niille tulee antaa painoarvoa toimintaa suunniteltaessa, joten jatkossa julkisen sektorin tulee kyetä palvelemaan veronmaksajia enemmän

asiakslähtöisyyden ja osallisuuden näkökulmista. Työstä voi tulla silloin tekijälleen mielekkäämpää ja asiakkaalle vaikuttavampaa.

Itsenäistymisen tukeminen on tärkeää. Siinä voi parhaimmillaan todentua mielestäni sosiaalityön parhaat puolet kuten ongelmien ennaltaehkäisevyys, osallistumisen matala kynnys, toiminnallisuus sekä asiakkaan ja työntekijän vapaamuotoinen, mutta informatiivinen kohtaaminen. Kehittyessään oikeaan suuntaan nyt pilotoitu itsenäistymisen tuen malli voi olla uudenlaisen työtavan lippulaiva, jonka työtapoja kopioidaan niin kaupungin sisällä kuin valtakunnallisestikin. Toivon mallin kehittelylle hyvää jatkoa ja suotuisia olosuhteita, jotta helsinkiläiset nuoret saavat kaipaamaansa apua ja sosiaalityön maine kehittyy uudenlaiseen raikkaampaan suuntaan.

Lähteet

Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia Porvoo: WSOY.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerrus kirjapaino Oy.

Hagfors, R. & Kalanoja, J. 2010. Hyvän kehän hypoteesi - teoreettista taustaa ja empiiristä havainnointia. Helsinki: Nettityöpapereita.

Hagfors R. & Kalanoja J. 2010. Hyvänkehän teoria ja sosiaaliset mahdollisuudet. Teoksessa Hiilamo H. & Saari J. (toim.) Hyvinvoinnin uusi politiikka - Johdatus sosiaalisiin mahdollisuuksiin. Tampere: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 107-130.

Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan kirjapaino oy.

Heikkinen, H. 2015. Toimintatutkimus: Kun käytäntö ja tutkimus kohtaavat. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus, 204 - 219.

Hiilamo, H., Niemelä, H., Pykälä, P., Riihelä, M. & Vanne, R. 2012. Sosiaaliturva ja elämänvaiheet - Suomen sosiaaliturvan kehitys esimerkkien ja tilastojen valossa. Tampere: Juvenes Print - Tampereen yliopistopaino Oy.

Hinkka T., Koivisto J. & Haverinen R. 2006. Kartoittava kirjallisuuskatsaus sosiaalisen kuntoutuksen työmuodoista ja niiden vaikutuksista. Helsinki. Valopaino Oy.

Kuula, A. 1999. Toimintatutkimus - Kenttätöitä ja muutospyrkimyksiä. Tampere: Tammerpaino Oy.

Jehoel-Gijbers, G. & Vrooman, C. 2007. Explaining Social Exclusion A theoretical model tested in the Netherlands. Haag: The Netherlands Institute for Social Research/scp

Latvala, E. & Vanhanen-Nuutinen, L. 2001. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: sisällönanalyysi. Teoksessa Janhonen, S. & Nikkonen, M. (toim.) 2001. Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Helsinki: WSOY, 21-43.

Lavikainen, M., Puustinen-Korhonen, A., Ruuskanen, K. 2014. Lastensuojelun laatusuositus. Tampere: Suomen Yliopistopaino.

Myllyniemi, S. (toim.) 2016. Arjen jäljillä - Nuorisobarometri 2015. Helsinki: Grano multiprint Oy.

Nieminen, H. 1997. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Paunonen & Vehviläinen- Julkunen. Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Juva: WSOY, 206-214.

Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. PS-kustannus: Jyväskylä.

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Ohisalo, M. 2012. Ei kenenkään maalta kaikkien maalle - Kohdennetun nuorisotyön Luotsi-toiminnan arviointitutkimus. Helsinki: Aksidensi OY.

Raivio, H. & Karjalainen, J. 2013. Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Teoksessa Era, T. Osallisuus - oikeutta vai pakkoa?. Tampere: Suomen yliopistopaino Oy, 12-35.

Raunio, K. 2000. Sosiaalityö murroksessa. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Savola, E. & Koskinen-Ollonqvist, P. 2005. Terveiden edistäminen esimerkein - käsitteitä ja selityksiä. Helsinki: Edita Prima Oy.

Sinkkonen, J. 2010. Nuoruusikä. Helsinki: WSOY.

Thomas, N. 2002. Children, Family and the State. Decision making and child participation. Bristol: The Policy Press.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2006. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Valtiontalouden tarkastusvirasto. 2007. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Helsinki: Edita prima Oy.

Vilka H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Sähköiset:

Diakonissalaitos. Viitattu 6.3.2017.

http://www.socca.fi/files/1783/R3_20120214_C.pdf

Helsingin kaupungin etsivä nuorisotyö. Viitattu 14.3.2018.

<https://www.hel.fi/helsinki/fi/kasvatus-ja-koulutus/ammattillinen-koulutus/etsiva>

Helsingin kaupungin nuorten työpajat. Viitattu 14.3.2018.

<https://www.hel.fi/helsinki/fi/kasvatus-ja-koulutus/ammattillinen-koulutus/nuorten-tyopajat/>

Helsingin kaupungin osallisuus ja - vuorovaikutusmalli. Viitattu 26.2.2018.

<https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/osallistu-ja-vaikuta/vaikuttamiskanavat/osallisuus-ja-vuorovaikutusmalli/>

Helsingin kaupungin sosiaali - ja terveystieteiden perhe - ja sosiaalipalvelut. Viitattu 11.2.2017

<http://www.hel.fi/www/sote/fi/esittely/organisaatio/peso>

Helsingin kaupungin sosiaali - ja terveystieteiden uutiskirje. Viitattu 8.3.2018.

<https://www.hel.fi/sote/fi/esittely/julkaisut/uutiskirjeet/nuortenehdoilla>

Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden strategiasuunnitelma 2014-2016. Viitattu 23.1.2017

http://www.hel.fi/static/sote/julkaisut/Sote_strategiasuunnitelma2014_2016.pdf

Innokylä. Viitattu 22.2.2018.

<https://www.innokyla.fi/web/malli111751>

Koordinaatti.fi. Viitattu 14.3.2018.

<http://www.koordinaatti.fi/fi/mita-on-nuorten-tieto-ja-neuvontatyo>

Laajasalo, T. & Pirkkola, S. 2012. Ennen kuin on liian myöhäistä - ehkäisevän mielenterveys-työn hyviä käytäntöjä palvelujärjestelmän kehittäjille. Viitattu 6.3.2018. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90874/URN_ISBN_978-952-245-686-1.pdf?sequence=1

Luotsi-työmuodon kotisivut. Viitattu 20.3.2017.

http://luotsi.munstadi.fi/files/2015/03/luotsi_esite3.pdf

Mahoney M. 2003. What is constructivism and why is it crowing. Viitattu 5.2.2017.
<https://sites.google.com/site/constructingworlds/what>

Nuorisolaki. Viitattu 14.3.2018.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>

Ohjaamo Helsinki. Viitattu 7.3.2018.
<http://ohjaamo.hel.fi/atte-itsenaistyy-toimintaa-yli-16-vuotiaille-nuorille/>

Oulun Ammattikorkeakoulu. Viitattu 22.2.2018.
<http://www.oamk.fi/hankkeet/pkk/pakki/nykytila2.htm>

Ruuti.net - helsinkiläisten nuorten vaikuttamiskanava. Viitattu 27.2.2018.
<http://ruuti.munstadi.fi/aloitteet/itsenaistymiskurssi-perus-toisen-asteen-koulutukseen/>

Sosiaalihuoltolaki. Viitattu 13.3.2018.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301#Pidp450799760>

Sosiaali - ja terveysministeriö viitattu 20.3.2017
<http://stm.fi/toimeentulotuki>

Suurpää, L (toim.) 2009. Nuoria koskeva syrjäytymistieto - avauksia tietämisen politiikkaan. Viitattu 23.3.2017
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/syrjaytymistieto.pdf>

Terveysten -ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 13.4.2018.
<https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>

Terveysten -ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 14.3.2018.
<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>

Varsinais-Suomen lastensuojelun kuntayhtymä. Viitattu 23.2.2018.
<http://www.vslk.fi/index.php?id=21>

Virtuaali Ammattikorkeakoulu. Viitattu 23.2.2018.
<http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojak-sot/0709019/1193463890749/1193464158778/1194360111832/1194360447229.html>

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto KvaliMOTV. Viitattu 26.3.2018.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_3.html

Julkaisemattomat:

Dueton terveiset 12.12.2016 - asiakirja. Koonnut Sari Tuominen. Viitattu 20.5.2017.

Nisu-iltojen tilannekatsaus 21.4.2017-asiakirja. Viitattu 26.4.2017.

Tutkimuspäiväkirja väliltä lokakuu 2016-kesäkuu 2017. Viitattu 31.3.2017.

Kuviot

Kuvio 1: Helsingin kaupungin Sosiaali- ja Terveystieteiden osaston organisaatio 2016	7
Kuvio 2: Hyvä kehä	11
Kuvio 3: Itsenäistyvän nuoren roolikartta	13
Kuvio 4: Kehittämisprosessi pilotointivaiheessa	25
Kuvio 5: Nisu-iltojen pilotoinnin mainos	37
Kuvio 6: Projektitiimin SWOT-analyysi purkupäivässä 2.6.2017	39
Kuvio 7: Onnistumisen edellytykset.....	41
Kuvio 8: Malli pilotoinnin jälkeen	43
Kuvio 9: Kehittämisprosessi jatkossa	45
Kuvio 10: Itsenäistymisen tuen brändi.....	46
Kuvio 11: Osallisuuden ulottuvuudet Thomasin (2002) mukaan	48